

Засновник Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** О. Онищенко, академік НАН України. **Редакційна колегія** В. Горовий, заступник головного редактора, Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz@pochta.ru, www.nbu.gov.ua/siaz.html. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08. 2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

2012 № 8

ЗМІСТ

Коротко про головне

**Верховна Рада прийняла новий
Кримінально-процесуальний кодекс**

Аналітика

В. Пальчук, канд. наук із соц. ком., мол. наук. співроб.

Єдина політика технічних стандартів в рамках українсько-російських відносин як шлях до вирішення «сирного питання»

Т. Гранчак, канд. іст. наук, заввідділу СІАЗ НБУВ

Шанс для «Антонова»

Ю. Якименко, мол. наук. співроб.

Ожидаемые политтехнологические аспекты парламентской избирательной кампании 2012 года в Украине

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб.

Президентські вибори в США: чого чекати Україні?

Партійна позиція

А. Потіха, наук. співроб.

**А. Гриценко і «Громадянська позиція»
в умовах об'єднувчих процесів**

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності

Діяльність науково-дослідних установ

Інформаційні технології

Підготовка науково- і науково-педагогічних кадрів

Охорона здоров'я

Наука і влада

Проблеми інформатизації

О. Рябоконт, мол. наук. співроб.СІАЗ НБУВ

Маніпуляції масовою свідомістю у політичному сегменті

соціальних мереж

Коротко про головне

Верховна Рада прийняла новий Кримінально-процесуальний кодекс

13 квітня парламент прийняв новий Кримінально-процесуальний кодекс України (КПКУ), в який було внесено понад 3700 поправок. Відповідний проект зареєстровано за № 9700. Новий Кодекс вступить в силу через шість місяців після опублікування.

Депутати фракції БЮТ відмовилися розглядати проект КПК і покинули Верховну Раду, оскільки у другому читанні більшість поправок, запропонованих депутатами з опозиції, були відхилені парламентом. На думку ініціатора законопроекту В. Януковича, в новий Кодекс внесені «європейські цінності і принципи», повідомляє прес-центр ВР. Новим КПК:

- анульовано можливість повернення справи на додаткове розслідування;

- скасовано інститут порушення кримінальної справи. Зникає саме поняття «кримінальна справа», а замість нього з'являються «матеріали кримінального провадження». Кримінальне провадження вважається розпочатим з моменту подачі заяви про кримінальне правопорушення, а заявник автоматично стає потерпілим відразу після подачі в міліцію заяви. Відомості про злочин заносяться до єдиного реєстру досудових розслідувань;

- суттєво розширено кримінальне провадження у формі приватного звинувачення;

- терміни проведення слідства скорочені до 6, але не більше 12 місяців (залежно від тяжкості злочину). З цією метою передбачена можливість укладення угоди між прокурором і обвинуваченим про визнання вини та угоди про примирення між потерпілим та обвинуваченим;

- введено запобіжний захід під домашнім арештом, який забезпечуватиметься електронним моніторингом (підозрюваному одягатиметься електронний браслет);

- усі оперативно-розшукові та слідчі дії можуть бути початі тільки після початку кримінального провадження у справі;

- введена можливість угоди з правосуддям (між обвинуваченням і захистом), а також потерпілою стороною;

- введена спрощена форма розслідування та судового розгляду кримінальних проступків;

- заборонено двічі притягати до кримінальної відповідальності за одне й те саме правопорушення;

- введена свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї;

- забезпечено право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності;

- захисником обвинуваченого може бути тільки адвокат, який значиться в Єдиному реєстрі адвокатів. Близькі родичі та навіть незалежні юристи, які

не перебувають в реєстрі адвокатів, виступати захисниками обвинувачених не можуть;

– у судовому процесі можуть брати участь двоє професійних суддів і троє присяжних (замість 10–12 присяжних, як в країнах Європи, США та Росії). Правда, це стосується тільки розгляду справ, пов'язаних із вчиненням злочинів, покаранням за які є довічне ув'язнення. Виправдувальний вердикт суду присяжних остаточний і оскарженню не підлягає;

– вирок: запобіжний захід і термін обираються виключно за рішенням слідчого судді;

– функція обвинувачення в суді по конкретній справі покладена на того прокурора, який здійснював нагляд за дотриманням законів органами, які проводили досудове розслідування;

– прокурор направлятиме до суду не кримінальну справу, а реєстр матеріалів кримінальної справи, який включає номер та найменування досудового розслідування, час проведення, реквізити процесуальних рішень, прийняті під час розслідування, дату і термін застосування заходів кримінального провадження. Обвинувачений і його захисник також можуть подавати в суд свої матеріали;

– під час кримінального провадження суд, слідчий, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування та інші посадові особи органів влади зобов'язані дотримуватися Конституції України, Кримінального Кодексу, міжнародних договорів України та вимог інших актів законодавства.

Ключовими прогресивними моментами нового КПК експерти називають те, що такий запобіжний захід, як утримання під вартою, суд зможе застосовувати тільки у виняткових випадках – вводиться домашній арешт. Крім того, термін утримання під вартою обмежений одним роком. Експерти вважають, що з прийняттям нового КПК кількість заарештованих у СІЗО зменшиться не менш ніж на 15 %.

А ось те, що суд присяжних можна буде застосовувати у виняткових випадках, вони не підтримують.

Критику також викликала новація, яка дає змогу проводити судові засідання за межами залу суду та обмеження прав громадських захисників.

Крім того, згідно прийнятої редакції, захисником обвинуваченого в суді не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або щодо якого в Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю. Більшість не підтримала жодної з поправок до статті, відповідно до яких адвокатом може бути фахівець у сфері права або близький родич підозрюваного або обвинуваченого.

Коментуючи провал голосування за одну з таких поправок, народний депутат від БЮТ Ю. Одарченко заявив, що своєю позицією парламентська більшість в даний момент позбавляє Ю. Тимошенка таких захисників, як С. Власенко та А. Кожем'якін, оскільки обидва вони є фахівцями у сфері права, проте не є чинними адвокатами, оскільки не можуть суміщати

адвокатську діяльність зі статусом народного депутата. Ю. Тимошенко через нову редакцію Кримінально-процесуального кодексу позбавляється і такого захисника, як її дочка Євгенія – оскільки Є. Тимошенко є близькою родичкою экс-прем'єра.

При цьому член Бюро партії «Фронт змін», керівник Юридичного департаменту партії П. Петренко звертає увагу на появу у зв'язку із зазначеним нововведенням ризику впливу на адвокатів – виключення з реєстру і, як наслідок, – примусове вилучення юриста з певного судового процесу.

Разом з цим депутати розраховують, що новий КПК не так швидко позбавить людей права на «неадвокатський» захист. Близькі родичі або фахівці у сфері права, які на даний момент не є адвокатами, зможуть бути захисниками в судовому процесі, заявив депутат В. Пилипенко.

«Усі громадські захисники, всі родичі, які зараз здійснюють захист у кримінальних процесах у тому числі й ті люди, про яких ви говорите (Є. Тимошенко і С. Власенко), будуть мати можливість продовжувати захист», – заявив він.

«Навіть після прийняття цього Кодексу, а він вступить в силу через півроку, всі нові родичі й громадські захисники в цій справі зможуть здійснювати захист хоч 10 років», – додав депутат.

Разом з тим В. Пилипенко сказав, що через рік після набрання Кодексом чинності буде сформований реєстр адвокатів. «Це робиться на вимогу європейських експертів. Вона базується на тому, що і сторона обвинувачення, і сторона захисту повинні мати рівні права і обов'язки. Зараз проти прокурора за неправомірне виконання Кодексу можна застосувати санкції, а проти адвоката – ні», – сказав депутат. «Після створення цього органу лише адвокати зможуть здійснювати захист, але зараз всі захисники зможуть захищати права своїх родичів і близьких осіб», – пояснив В. Пилипенко.

Реакція громадськості і політиків на прийняття нового КПК виявилась неоднозначною. Зокрема, священнослужителі Української Правовірної Греко-Католицької Церкви закликали Президента не підписувати новий Кримінально-процесуальний кодекс. Свою думку щодо цього питання вони висловили в листі до глави держави, який направили йому 13 квітня.

«Новий Кримінально-процесуальний кодекс узаконює головні механізми ювенальної юстиції, електронні засоби контролю, домашні арешти та інші механізми, проти яких неодноразово виступала з протестами громадськість Україні. Багато з пунктів нового КПК взагалі суперечать Конституції України», – переконаний Архієпископ-секретар УПГКЦ Маркіян. На думку авторів послання, прийнятий КПК істотно звужує право батьків на захист своєї дитини.

«Всупереч ст. 22 Конституції України, КПК передбачено усунення батьків від участі в слідстві, судовому процесі за наявності якихось „виняткових випадків“, значення і перелік яких взагалі не визначені», – переконують автори листа.

Крім того, за їхніми словами, визначення провини за належну чи неналежну поведінку дитини в новому КПК також немає, що створює певні складнощі для батьків. «У ч. 2 ст. 493 КПК батьки зобов'язуються забезпечити „належну поведінку” дитини. Не конкретизовано, яка поведінка вважається належною, однак за її неналежну поведінку на батьків накладається штраф – від 2 до 5 розмірів мінімальної заробітної плати. У такій безвихідній ситуації для батьків стаття пропонує альтернативу – „право відмовитися від подальшого виконання цього зобов'язання”», – констатують священнослужителі.

Вони переконані – подібних формулювань у прийнятому КПК багато, що викликає неоднозначність у тлумаченні і правозастосуванні судовими та правоохоронними органами.

Незважаючи на критичні зауваження, висловлені до окремих положень і формулювань нового КПК, позитивну оцінку його прийняття Верховною Радою дав глава Міністерства закордонних справ України К. Грищенко, на думку якого, ухвалення Кримінально-процесуального кодексу буде сприяти діалогу Україна з ЄС і США.

«Як і будь-яка демократична реформа в Україні, прийняття КПК позитивно вплине на діалог з ЄС і США. Щодо асоціації є позитивна динаміка», – написав міністр у своєму блозі в Twitter. У цілому вітали прийняття Україною нового Кримінально-процесуального кодексу представники ПАРЄ. «Новий Кримінально-процесуальний кодекс, який повністю відповідає європейським стандартам, в разі його повної реалізації без застережень, буде важливим кроком у вирішенні певних проблем в українській судовій системі», – заявили співдоповідачі ПАРЄ по Україні М. Репс і М. де Пурба-Лундін.

Разом з тим співдоповідачі Моніторингового комітету ПАРЄ закликали українського Президента підписати КПК тільки після перевірки його на повну відповідність європейським стандартам, оскільки при його прийнятті в текст законопроекту вносилися численні поправки (*Матеріал підготовлений з використанням інформації видань «Радіо Ера» (<http://ru.radioera.com.ua>), «NEWs.ru.ua» (<http://rus.newsru.ua>), «From-ua.com» (www.from-ua.com), «Українська правда» (www.pravda.com.ua), «2000» (<http://news2000.com.ua>), «Великая Эпоха» (www.epochtimes.com.ua), «Взгляд из Одессы» (<http://od-news.com>), «Главное» (<http://glavnoe.ua>), «BBC Україна» (www.bbc.co.uk).*

Аналітика

В. Пальчук, канд. наук із соц. ком., мол. наук. співроб.

Єдина політика технічних стандартів в рамках українсько-російських відносин як шлях до вирішення «сирного питання»

Після візиту до України російської комісії Росспоживнагляду з метою

проведення інспекції ряду українських підприємств, що виробляють тверді сири для РФ, з'явилася оптимістична надія на можливість вирішення «сирного питання» в російсько-українських відносинах.

До цього часу тривалі спроби української сторони налагодити конструктивний діалог з російським відомством щодо подолання перешкод в експорті українських сирів на ринки Росії не увінчувалися успіхом через суперечності між обома сторонами. Оптимістичні зрушення у розблокуванні ситуації відбулися, коли мова пішла про узгодження стандартів і законодавства, які мають існувати для нормалізації товарообігу між обома країнами. «Через нестикування техрегламентів виникають сирні і подібні скандали, тому за висновками переговорів з главою Кабінету Міністрів України М. Азаровим повідомлено про те, що значна частина чуттєвих для торгівлі між Росією і Україною техрегламентів буде приведено у відповідність один з одним до кінця 2012 р. Це знакове рішення», – зазначив Л. Слуцький, який входив до складу парламентської делегації на чолі із спікером Держдуми РФ С. Нарішкіним, що здійснювала візит в Україну.

Після озвучених заяв української сторони стосовно готовності узгодження виробництва харчових продуктів з російськими стандартами між Україною і Росією досягнута домовленість про шляхи врегулювання питання відновлення поставок сирів українського виробництва на територію РФ. Зокрема, міністр економічного розвитку і торгівлі П. Порошенко повідомив, що існує домовленість про те, що «відносини у сфері національного контролю з боку України буде врегульовано і обмеження на імпорт твердих і напівтвердих сирів українського виробництва з боку Російської Федерації буде знято після відпрацювання тих зауважень, які висловила російська сторона під час перевірки (українських підприємств з виробництва сиру. – Ред.)». При цьому йдеться не про питання безпеки української продукції, а про питання відповідності державних стандартів на виробництво сирів України і Росії.

З цього приводу позицію української сторони у врегулюванні ситуації з відновленням поставок українських сирів на російський ринок шляхом узгодженості виробництва з техрегламентом і законодавством РФ висловив також міністр аграрної політики та продовольства України М. Присяжнюк. За його словами, Україна має уніфікувати стандарти виробництва не лише зі світовими вимогами, а в першу чергу, з нормами тих країн, з якими веде торгівлю. «Сьогодні виникає дуже важливе питання гармонізації стандартів у рамках тих країн, які ведуть між собою торгівлю, й у рамках світових стандартів. Тому наше завдання – якнайшвидше уніфікувати законодавство і вивести виробництво продуктів харчування на рівні тих стандартів і технічних регламентів, які ми задекларували в угодах з іншими країнами», – зазначив міністр.

У свою чергу, голова Федеральної служби у сфері захисту прав споживачів і благополуччя людини РФ Г. Онищенко зазначив, що для російської сторони є надзвичайно важливим досягненням переговорів – єдина позиція в розумінні вимог до продукції з обох сторін. Він підтвердив,

що системні проблеми полягають у невідповідності технічних регламентів обох країн. «Ми домовилися, що будемо гармонізувати наші законодавства на двосторонній основі, а пізніше гармонізуємо їх з міжнародним законодавством. Зараз у нас системна проблема – різнобій у вимогах», – зазначив голова Росспоживнагляду.

З метою уникнення подібних ситуацій щодо заборони харчової продукції на продовольчих ринках обох країн сторони домовились про створення робочої групи для гармонізації законодавства України та Росії. Також, ті непорозуміння, які можуть виникнути в майбутньому, теж будуть намагатися регулювати через цю робочу групу.

Водночас міністр економічного розвитку і торгівлі П. Порошенко підкреслив, що вимоги для українського ринку будуть ставати жорсткішими. «Ми домовились, що у нас не буде політики подвійних стандартів ні в Росії, ні в Україні – аналогічні вимоги, які будуть висуватися до українських виробників, абсолютно аналогічні вимоги будуть висуватися до російських і навпаки», – заявив П. Порошенко. За його словами, після завершення перевірки двох сирзаводів, до яких російська сторона раніше висувала претензії, вимоги до якості вітчизняного сирного продукту будуть посилені. «Адже споживач має повне право знати, який продукт він вживає. Тому, якщо продукт назвали „сирним” – це повинен бути сир, а не спред. Тому є всі підстави для того, щоб посилити вимоги для українського ринку», – підкреслив він.

Сторони також домовились про те, що спільно буде обрано українську лабораторію, яка зараз відповідає стандартам ЄС, і російська сторона надасть їй право сертифікувати українську продукцію на відповідність вимогам російського законодавства.

Відносно термінів відновлення поставок українських сирів на територію Росії і країн Митного союзу голова Федеральної служби у сфері захисту прав споживачів і благополуччя людини РФ Г. Онищенко не зміг назвати конкретної дати, зазначивши, що зараз все на відповідальності української сторони.

Як відомо, з 27 по 28 березня 2012 р. комісією Росспоживнагляду було проведено інспекцію ТОВ «Гадячсир» (Полтавська обл.) на предмет експорту сирів до Російської Федерації. З 10 по 13 квітня Росспоживнагляд здійснив перевірку ще двох сироварних заводів на предмет експорту їх продукції на території РФ. Так, фахівці Росспоживнагляду проінспектували виробництво молочної продукції на ПП «Прометей» та «Пирятинському сирзаводі», які в сукупності реалізують понад 60 % від загального обсягу сиру, що експортується до РФ.

За інформацією російського відомства, під час перевірки на відповідність вимогам ФЗ «Технічний регламент на молоко і молочну продукцію» від 12.06.08 р. № 88-ФЗ виявлено невідповідність російському техрегламенту. На думку російських фахівців, технологічні параметри з виробництва сиру не відповідають вимогам російського законодавства. З результатами виявлених порушень були ознайомлені керівники ТОВ «Гадячсир», яким запропоновано розробити план заходів щодо

усунення відзначених недоліків і представити в Росспоживнагляд, – ідеться в повідомленні.

У свою чергу, голова Державної ветеринарної і фітосанітарної служби України І. Бісюк повідомив, що фахівці Росспоживнагляду в результаті інспекції ТОВ «Гадячсир» не виявили використання українськими сироварами рослинних жирів. Основні зауваження Росспоживнагляду стосуються розбіжностей в технології приготування сиру, що «не стосується якості, а стосується нестиковок у законодавстві». «Ми згодні з тим, що у нас є розбіжності в технології виробництва, і тим підприємствам, які хочуть експортувати свою продукцію на територію РФ, необхідно гармонізувати наші вимоги до виробництва сирів із російським законодавством», – зазначив І. Бісюк.

Такі результати домовленостей між Росією і Україною щодо вирішення питань поставок українських сирів до РФ експерти характеризують як позитивні. Зокрема, генеральний директор асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» (УКАБ) В. Лапа запевняє: «Важливо, що були досягнуті принципиальні домовленості, тому що той обмін заявами, які дистанційно звучали до цього часу, – гірший варіант розвитку подій. А те, що Г. Онищенко приїхав, це вже певна декларація налаштованості на співробітництво». На думку експерта, досягти перших домовленостей в конфлікті також вдалося завдяки результатам перевірки ТОВ «Гадячсир». «В українській продукції не знайшли рослинних жирів, а отже, і немає підстав для заборони продукції», – стверджує В. Лапа.

Експерт прогнозує, що до кінця весни експорт українських сирів до РФ може бути розблоковано. «Звичайно, мова іде не про дні, але я маю надію, що в даному випадку мова іде про тижні. Якщо ефективно попрацюють і підприємства, і наші контролюючі органи, і не буде затримки з приїздом російських колег, то до початку літа реально розблокувати експорт», – зазначив В. Лапа.

Коментуючи ситуацію, українські експерти вказують на розбіжності у вимогах до вироблення сирів між стандартами Росії і СОР, за якими українським виробникам необхідно буде працювати. За словами директора інформкомпанії «ПроАгро» М. Верницького, реально поставки почнуться не раніше, ніж через два місяці, коли перебудують технологічний процес. При цьому він стверджує, що російські стандарти не допускають прискореного дозрівання сирів, вважається, що їх якість від цього погіршується. А за стандартами СОР треба сертифікувати сам техпроцес, а не кінцевий продукт, вважається, що дотримання технології автоматично гарантує якість. «Схоже, у нас тепер буде два види сирів – на експорт і для внутрішнього ринку, останні гірші за якістю, але дешевші».

Аналітик консалтингової компанії «ААА» М. Колесник, навпаки, вважає, що є різні технології, і треба перевіряти якість кінцевого продукту. З ним погоджується співвласник агрохолдингу Milkiland А. Юркевич. За його спостереженням, технічний регламент з виробництва сиру «Російський» в Україні і Росії завжди відрізнявся, але раніше ніхто не звертав на це увагу. Крім того, за його словами, витримати російські вимоги по сиру

«Російський» буде не складно – для цього не потрібно встановлювати нове обладнання, а лише налагодити існуюче (нагадаємо, під час перевірки ТОВ «Гадячсир» комісія Росспоживнагляду не виявила в українській продукції рослинних жирів, проте, фахівці російського відомства з'ясували, що сир «Російський» цього підприємства не відповідає вимогам техрегламенту РФ за формою, розмірами, вагою і органолептичними показниками). «За іншими видами сиру не існує розширених технічних регламентів, і ми будемо просити, щоб нам дозволили поставки інших видів сиру», – зазначив він.

Загалом українські експерти оптимістично налаштовані на можливості українських підприємств у перебудові технологічного процесу виробництва сирів з урахуванням вимог російського законодавства. «В українських компаніях сучасне обладнання, і думаю, що за 1–2 тижні вони зможуть вийти на необхідні стандарти», – стверджує генеральний директор асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» (УКАБ) В. Лапа.

Проте, на думку експертів, уся ця ситуація з українськими сирами є прямим наслідком загального охолодження українсько-російських взаємовідносин. З такою точкою зору погоджується експерт з питань якості та безпечності продукції АПК О. Вержиховський. Він переконаний, що заборона експорту українського сиру до Росії у меншій мірі носила характер, пов'язаний з певними порушеннями параметрів безпечності та якості. Тут було більше політики, аніж піклування про здоров'я споживачів. Експерт аргументує таку думку тим, що російська сторона не поспішала з інспектуванням українських підприємств, декілька разів відкладаючи свій візит. Водночас, перевірка сирів, яку ініціювала Україна, не виявила тих порушень, які декларувалися від початку. «Наочним прикладом того, що українська сирна продукція відповідає всім параметрам безпечності та якості, є той факт, що вона займала близько десятої частини на російському сирному ринку», – підкреслив експерт.

Оглядачі прогнозують, що політичний тиск триватиме, тому необхідно шукати інші ринки збуту української продукції. На їхню думку, Росія таким чином намагається залучити Україну до вступу в Митний союз і, відповідно, пом'якшити українську позицію відносно газотранспортної системи. Підтвердженням виключно політичного характеру нинішньої заборони є те, що Росія не надала жодних доказів порушень з боку українських виробників, а ті факти, які згадувалися, стосувались продукції підприємств, які вже тривалий час не постачають її в Росію, або взагалі зупинили виробництво.

«При цьому не варто, також, виключати і фактор лобі російських виробників, яким зайві конкуренти на ринку не потрібні», – пояснює ситуацію аналітик консалтингової компанії «ААА» М. Колесник. «Нам, як виробникам справжнього сиру – це, як ніж у спину», – зазначає зі свого боку директор з маркетингу ПАТ «Дубномолоко» О. Кіндер. Виробники стверджують, що заборона негативно позначилась на всіх українських виробниках сиру і молочному ринку в цілому. Звинувачення на адресу українських підприємств стосовно вмісту рослинних жирів в українських

сирах на російському ринку та відповідні санкції із заборonoю їх ввезення на територію Росії є також механізмом антиреклами, що здатна знижувати продаж української продукції на внутрішніх і зовнішніх ринках.

У цьому контексті старший науковий співробітник Інституту економіки Національної академії наук України, експерт Київського центру політичних досліджень і конфліктології О. Кошик висловив припущення, що ні проведені російськими фахівцями перевірки, що підтвердили належну якість української продукції, ні візит голови Росспоживнагляду Г. Онищенка, не приведуть до завершення торгових конфліктів. На думку експерта, ситуація може змінитися тільки в одному випадку – якщо Україна стане членом Митного союзу. «Поки Україна не стане частиною єдиного економічного простору (ЄЕП), торгові конфлікти будуть продовжуватися до безкінечності – не по цьому, так по іншому виду продукції», – вважає О. Кошик.

Однак ряд політиків висловлює альтернативну точку зору. Зокрема, народний депутат України Т. Чорновіл переконаний, що «чим більше ми піддаємося, тим сильніше відносини псуються. Необхідно розуміти, що ніякого покращення, полегшення, поки ми ідемо на поступки, не буде. Торгові конфлікти будуть посилюватися, чим більше ми будемо поступатися Росії», – зазначив політик. Водночас Т. Чорновіл стверджує, що підписання Договору з ЄС, у тому числі парафування Договору про асоціацію і Зону вільної торгівлі України з Євросоюзом, мінімізує торгові конфлікти з РФ, оскільки Україна продемонструє Росії, що у неї є ще й інший варіант.

У тому, що українські сироробні підприємства можуть закріпитися на європейському ринку після підписання угоди про зону вільної торгівлі, впевнений урядовий уповноважений з питань європейської інтеграції України В. П'ятницький. «Українські виробники також досягли певного рівня, причому і за якістю, і за безпекою цієї продукції. Вони були активними учасниками наших переговорів з Європейським союзом, і з ЄС у нас є домовленість, що на сир буде нульове мито, тобто ми зможемо вільно експортувати сир без обмежень, якщо він буде відповідати європейським стандартам якості», – зазначив він.

Що стосується наслідків від заборони на експорт українських сирів до Росії, то за висновками експертів, такі санкції призвели не лише до значних фінансових втрат з боку великих товаровиробників, а й суттєвих збитків дрібних селянських господарств. «Заборона доволі боляче вдарила по вітчизняному виробнику, йдеться про місяці заборони, що викликало ланцюгову реакцію – вдарило по виробнику вітчизняної молочної та сирної продукції, експорт якої був та є досить важливим, адже молочна галузь є експортоорієнтованою», – зазначив експерт з питань якості та безпечності продукції АПК Українського клубу аграрного бізнесу О. Вержиковський.

Під заборону підпали не другорядні підприємства, а провідні підприємства холдингів. Тільки перші три підприємства – ПП КФ «Прометей», АТ «Пирятинський сирзавод» і ТОВ «Гадячсир», продукція яких попала під заборону на поставку в Росію, входять в холдинги, що в сукупності становлять близько 73 % всіх експортерів українського сиру. Пізніше список був розширений, у результаті під заборону потрапили сири семи заводів: ПП

«Прометей», АТ «Пирятинський сирзавод», ТОВ «Гадячсир», Баштанський і Лозовський сирзаводи, «Бель Шостка Україна» і Хмельницька маслосирбаза.

Загальний експорт вітчизняної продукції до Росії становить 68 тис. т. Тож заборона поставок українських сирів до РФ спричинила скорочення виробництва, адже підприємствам довелось закрити свої потужності. Також зменшилися обсяги закупівлі молока від населення, що, у свою чергу, вплинуло на ціну молочної сировини. І, як наслідок, від заборони на експорт постраждали не тільки виробники, а й селянські господарства.

«Якщо ситуація в Росії не буде вирішена, то ціни на молочні продукти в Україні будуть досить низькими і зростання їх не очікуватиметься. Адже наш молочний ринок колосально залежить від експорту до Росії. Зараз дуже велика кількість молочної сировини не дає цінам на відповідну продукцію зростати, вони навіть падають більше, ніж зазвичай. Із тижня в тиждень обсяги надоїв будуть лише збільшуватись, відповідно через 1–2 місяці ми вийдемо на максимум потужностей виробництва молока і буде видно, наскільки ринок спроможний цей обсяг забрати. Якщо ринок не буде спроможний і Аграрний фонд забере з ринку сухе молоко та масло, ціна може навіть впасти. Але зараз важко давати якісь на 100 % точні прогнози, адже існує багато чинників, які можуть сприяти підвищенню і зниженню цін», – зазначив аналітик Української аграрної конфедерації Д. Рубченко.

«Раніш виробники сиру для Росії забирали собі багатьох промислових виробників сировини, брали великі обсяги і заключали довгострокові контракти, – пояснює, у свою чергу, А. Ліссітса, президент Асоціації «Український клуб аграрного бізнесу». Наразі у «заборонених» переробних підприємств два шляхи – або переорієнтуватися на сушку молока, або зовсім відмовитися від закупівлі сировини. Зокрема, першим шляхом пішла компанія Milkiland. Там перейшли на літній режим роботи – збільшили виробництво масла і сухого молока.

Водночас «Молочний альянс» вибрав другий шлях – повну зупинку виробництва сиру на Пирятинському сирзаводі. При цьому А. Ліссітса прогнозує, що зниження цін на сире молоко від ферм якщо і відбудеться, то максимум на 5 %. Разом з тим значне зниження цін очікується на сире молоко, яке виробляється у приватних господарствах населення. За прогнозами, закупівельні ціни на їх продукцію знизяться на 30 %.

У цьому контексті виникає небезпека заморозки внаслідок зниження цін на молочну сировину національних проєктів з розбудови молочних ферм та й узагалі зниження активності на ринку. Такі прогнози наводить Т. Осташко, головний науковий співробітник Інституту і прогнозування НАН України.

Покращенню ситуації покликані сприяти переговори Міністерства аграрної політики і продовольства України про розширення ринку збуту української молочної продукції. Зокрема, мова йде про розвиток нових напрямів експорту сиру, зокрема, в Китай, Сінгапур, Марокко, Туреччину, Об'єднанні Арабські Емірати, Лівію, Єгипет.

Підтримує диверсифікацію експортних потоків А. Новак, економіст, професор Європейського університету. За його словами, працювати суто на

російський ринок ризиковано, адже політична логіка Кремля непередбачувана. У схожій ситуації свого часу опинилися грузини. Але вони знайшли нові ринки збуту свого вина і мінеральних вод, підкреслив економіст.

У контексті вивчення можливостей розширення ринків для українських сирів оглядачі ряду видань звертають увагу на те, що на хвилі сирного російсько-українського конфлікту багато європейських і арабських експертів молочного ринку звернули свою увагу на українську продукцію і дійшли висновку, що вона не поступається, а подекуди і виграє в якості, а найголовніше – в ціні, порівняно із західними аналогами.

Так, наприклад, кілька країн Південно-Східної Європи та Північної Африки висловили намір інтенсифікувати контакти з українською стороною у сфері, так званого, «молочного імпорту». Свою принципову зацікавленість в українській продукції висловили приватні фабрики в Сербії. «За умови укладання довгострокових контрактів сербські виробники зможуть закуповувати в українських колег не тільки сир, від якого тимчасово відмовилися в Росії, але і, наприклад, кефір, ряжанку, йогурти», – повідомив агентству «ГолосUA» представник незалежного Сербського споживчого товариства М. Райкович. Аналогічні відгуки надійшли з Болгарії, Боснії і Герцеговини та Словенії. «Балканський виробник дійсно розглядає продукцію української молочної галузі в першу чергу як сировину для власного виробництва, – зазначає М. Райкович. – Але тут ідеться винятково про такі «не зовсім традиційні» для України продукти, як бринза і каймак».

Проте, експерти уточнюють, що за короткий час знайти альтернативу російському ринку досить складно. Отже, питання налагодження конструктивного діалогу з Росією та пошуку ефективних важелів для посилення українських позицій в ньому залишаються актуальними

(Матеріал підготовлено з використанням інформації таких інформаційних джерел: Урядовий портал (www.kti.gov.ua); офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства (www.minagro.gov.ua); офіційний сайт Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України (www.vet.gov.ua); Наш век (<http://wek.com.ua>); «Рупор Житомира» (<http://ruporzt.com.ua>); REGNUM (www.regnum.ru); Утро-Украина (www.utro.ua); Сегодня (www.segodnya.ua); Хроніки и коментаріи (<http://operkor.wordpress.com>); Інформаційне агентство «Регіональні Новини» (<http://regionews.com.ua>); «ОстроВ» (www.ostro.org); Левый берег (<http://economics.lb.ua>); Минфин.com.ua (<http://minfin.com.ua>); Четверта Влада (<http://4vlada.net>); «ГолосUA» (www.golosua.com)).

Т. Гранчак, канд. іст. наук, заввідділу СІАЗ НБУВ

Шанс для «Антонова»

24 марта 2012 г. во время торжественной церемонии вручения премии «Человек года – 2011» победителем в номинации «Национальная торговая

марка года» была объявлена торговая марка «Антонов». Такого звания удостоиваются торговые марки, имя которых является синонимом мирового качества.

«В числе проектов “Антонов”, которые наиболее динамично развивались в 2011 г., эксперты программы “Человек года” отметили семейство региональных реактивных самолетов Ан-148 и Ан-158», – пояснили в пресс-службе компании. Как отметил президент – генеральный конструктор ГП «Антонов» Д. Кива: «В настоящее время в авиакомпаниях Украины и России эксплуатируются 11 самолетов Ан-148, предназначенных для перевозки 70–80 пассажиров. Они перевезли более 700 000 пассажиров, освоили более 60 внутренних маршрутов этих стран и международных авиатрасс. В 2011 г. месячный налет отдельных Ан-148 превысил 400 часов, среднемесячный налет парка Ан-148 достиг 320 часов. В течение суток Ан-148 авиакомпании “Россия” выполнил 6 полетов общей продолжительностью 18 часов».

Отметим в связи с этим, что в конце марта текущего года прошло подписание твердого контракта на поставку трех самолетов Ан-148-100Е авиакомпании «Ангара». Контракт подписан ОАО «ВАСО» (Воронежское акционерное самолётостроительное общество. – Ред.), дочерним предприятием ОАО «Объединенная авиастроительная корпорация» (ОАК), и лизинговой компанией «Ильюшин ФинансКо». Все три самолета Ан-148 будут поставлены авиакомпании в этом году.

Это второй твердый заказ лизинговой компании на самолеты Ан-148. С учетом данного контракта портфель заказов ОАО «ОАК» на самолеты Ан-148 воронежской сборки увеличился до 19 машин. С рядом заказчиков ведутся переговоры о поставке еще 20 машин. Рост заказов свидетельствует об интересе к Ан-148, хорошо зарекомендовавшем себя как на региональных, так и на близкомагистральных маршрутах России. Таким образом, украинско-российский проект на сегодня достаточно успешно конкурирует с курируемым российскими властями проектом Sukhoi Superjet 100. За время эксплуатации Ан-148 уже преодолел многие «детские болезни». В прошлом году его первый эксплуатант – авиакомпания «Россия» – смог довести среднемесячный налет до 320 ч., выйдя, таким образом, на уровень экономической эффективности для этого типа ВС. Сейчас в парке «России» шесть Ан-148, еще две машины данного типа использует авиакомпания «Полет».

Высокой оценки экспертов программы «Человек года» удостоилась также работа тяжелого транспортного Ан-124-100 «Руслан» по выполнению коммерческих и стратегических перевозок. В 2011 г. эти самолеты авиатранспортного подразделения ГП «Антонов» – авиакомпании «Авиалинии Антонова» – перевезли около 40 000 т различных грузов, в том числе в рамках программы SALIS (Strategic Airlift Interim Solution), участниками которой являются 18 стран НАТО и ЕС. Напомним, что совместная с НАТО работа по программе SALIS ведется в соответствии с контрактом, подписанным в январе 2006 г. сроком на три года с правом

пролонгации, между NAMSA (NATO Maintenance and Support Agency), представляющим интересы НАТО, и компанией Ruslan SALIS GmbH, представляющей интересы ГП «Антонов» (Украина) и группы компаний «Волга-Днепр» (Россия). Согласно условиям договора, два самолета Ан-124-100 постоянно базируются в аэропорту немецкого города Лейпциг, еще четыре предоставляются по требованию. В конце 2008 г. контракт был пролонгирован на два года, а в декабре 2010 г. – еще на два года. Срок действия текущего контракта заканчивается 31 декабря 2012 г.

Примечательно, что 4 апреля текущего года украинская компания «Авиалинии Антонова» и российская группа компаний «Волга – Днепр» подали совместную заявку на участие в новом тендере НАТО по предоставлению транспортных возможностей в интересах Альянса и ЕС в рамках программы SALIS и, по мнению французского военного эксперта Ф. Шабло, украинские транспортные самолеты Ан-124-100 являются фаворитами тендера НАТО на выполнение стратегических воздушных перевозок по этой программе.

«Украинская государственная компания “Антонов” и российская группа “Волга – Днепр”, подавшие совместную заявку, однозначно считаются фаворитами тендера НАТО на выполнение договора SALIS. Таким образом, сам факт подачи заявки опроверг слухи о завершении сотрудничества обеих компаний, которые распространял их конкурент ЗАО “Полет”», – подчеркнул Ф. Шабло. По его данным, тендерная процедура состоится 16 апреля в Брюсселе. Контракт по авиаперевозкам должен быть подписан до конца года, он будет обеспечивать стратегические авиаперевозки для 18 стран Альянса, прогнозирует эксперт.

Помимо перечисленных, внимание специалистов привлекает еще один проект компании, реализация которого предполагается с привлечением российских коллег, – планы по производству военно-транспортного самолета Ан-70. Ан-70 – средний военно-транспортный самолет короткого взлета и посадки. На нем можно перевезти практически любое армейское вооружение и военную технику весом 35–47 т на расстояние от 3 до 5 тыс. км с крейсерской скоростью 700–750 км/ч. Как десантное судно Ан-70 может перебросить к цели до 300 военнослужащих, а в санитарной комплектации – эвакуировать более 200 раненых. Машина пригодна как для бетонных, так и для грунтовых взлетно-посадочных полос длиной 600–700 м, а бортовые приборы позволяют использовать ее на необустроенных аэродромах.

Напомним, что совместная программа Украины и РФ по созданию Ан-70 реализуется с начала 1990-х годов в рамках договоров о производственной и научно-технической кооперации оборонных предприятий. Сотрудничество, однако, оказалось не стабильным, Россия время от времени высказывала сомнения в его целесообразности, что тормозило разработку нового самолета. Тем не менее, в августе 2009 г. Украина и РФ подписали протокол о внесении изменений в «Соглашение между правительством РФ и правительством Украины о дальнейшем сотрудничестве в обеспечении создания, совместного серийного

производства и поставок в эксплуатацию оперативно-тактического военно-транспортного самолета Ан-70 и транспортного самолета Ан-70Т с двигателями Д-27» от 24 июня 1993 г.

Согласно документу, Россия и Украина продолжают совместную работу по созданию и проведению испытаний военно-транспортного самолета короткого взлета и посадки Ан-70 и его модификаций, в том числе для гражданского применения, с двигателями Д-27. Стороны обеспечат финансирование совместной опытно-конструкторской работы по созданию самолетов Ан-70, двигателей Д-27, бортовых систем и материалов из бюджетов РФ и Украины.

Модифицированная под требования НАТО версия Ан-70 – Ан7Х рассматривалась в качестве базового нового европейского среднего транспортного самолета, однако предпочтение было отдано А400М. Между тем, по разным причинам, первоначально заявленные ранее сроки выхода на рынок А400М, по некоторым оценкам, смещаются на 2013–2015 гг., а в Европе изучают возможность привлечения Ан-70 к авиатранспортным операциям НАТО и ЕС в перспективе.

По своим характеристикам Ан-70 превосходит все существующие сегодня аналоги, включая А400М, в сравнении с которым у Ан-70 также вдвое ниже стоимость покупки и эксплуатации. Максимальная грузоподъемность Ан-70 – 47т, заявленная А400М – 37 т, объем грузовой кабины Ан-70 – 425 куб. м, А400М – 340 куб. м. Стоимость А400М составляет на сегодняшний день 145 млн евро, стоимость Ан-70 – 67 млн евро.

Что касается перспектив реализации проекта Ан-70, то в качестве повода к сдержанному оптимизму может рассматриваться информация лондонского еженедельника «Джейнс дифенс уикли» со ссылкой на генерального конструктора компании Д. Киву, о том, что в первой декаде апреля между украинским концерном «Антонов» и российской «Объединенной авиастроительной корпорацией» (ОАК) достигнуто соглашение о совместном производстве этой машины.

С российской стороны в производстве самолета будет принимать участие Воронежское авиационное самолетостроительное объединение (ВАСО), хотя ранее были сообщения о том, что производителями Ан-70 будут ульяновский «Авиастар-СП» или самарский «Авиакор».

Согласно согласованной схеме промышленной кооперации, украинская сторона обеспечит изготовление и поставку крыла в сборе (консоль, механизация крыла, пилоны навески двигателей и мотогондолу) и двигателей Ан-70 (уточним, что на сегодня ПАО «Мотор Січ» является единственным производителем двигателей для самолетов Ан-70 (Б17)), российская – изготовление агрегатов планера, фюзеляжа и окончательную сборку самолета.

«Уже в ближайшее время планируется начать консультации по программе на уровне специалистов», – отметили в пресс-службе компании. ВТС Ан-70 является частью программы перевооружения Москвы 2020,

причем российское министерство обороны планирует приобрести 60 самолетов этого типа.

Украина в рамках своей 5-летней программы закупок в 2012–2017 гг. приобретет два Ан-70, которые будут поставлены в 2014 г. На середину 2012 г. планируется проведение окончательного этапа летных испытаний Ан-70, после чего будут определены сроки начала его серийного производства.

Финансовые параметры этого проекта не оглашаются, в то же время к 2013 году Россия выделила на Ан-70 2,4 млрд руб. (816 млн долл.), а Украина – 480 млн грн (89 млн долл.). В целом проект Ан-70 оценивается в сумму свыше 1,5 млрд долл.

Хотя сроки начала серийного производства по программе сторонами постоянно корректируются и окончательно не определены (эксперты отмечают, что к сборке машин ВАСО может приступить ориентировочно к 2014 г.), уже сегодня высказываются прогнозы относительно того, что запуск в серийное производство самолетов Ан-70 может обеспечить ПАО «Мотор Січ» не менее 10 % от выручки, прогнозируемой на 2014–2020 гг. Об этом, в частности, заявила старший аналитик инвестиционной компании Dragon Capital Т. Шепетко. По ее словам, «поскольку Россия планирует закупить до 60 самолетов Ан-70 в период до 2020 г., их запуск в серийное производство может обеспечить как минимум 10 % от выручки ПАО “Мотор Січ”, прогнозируемой на 2014–2020 гг.».

Одновременно обозреватели отмечают, что с налаживанием в России сборки Ан-70 могут возникнуть сложности в связи с переживаемым ВАСО кадровым дефицитом и необходимостью модернизации предприятия. Обращается внимание на то, что уже программа Ан-148 потребовала масштабной технологической и кадровой модернизации, вместе с тем обновление предприятия и оптимизация производственного процесса осуществляются не столь быстрыми темпами, как хотелось бы заказчикам самолетов. По информации ОАК, для сборки Ан-70 потребуется увеличить численность основного персонала предприятия, хотя в ВАСО не считают это проблемой, комментируя: «Был бы проект, а людей набрать можно». Однако несколько настораживает тот факт, что уже на сегодня для текущих потребностей заводу не хватает более 200 квалифицированных рабочих, которых в регионе вследствие кризиса профессионального образования просто нет.

Как отмечают в СМИ, несмотря на высокую зарплату, обученные за счет промышленных предприятий «синие воротнички» нередко отдают предпочтение более престижным должностям в сфере услуг. А попадающие под сокращения инженерно-технические работники в качестве «станочников» себя не видят. При этом в ОАК подчеркивают, что не планируют сокращения персонала – для обеспечения экономически эффективной реализации производственного плана административно-управленческий аппарат вместе с инженерно-техническими работниками должен составлять 30–32 %, основные производственные рабочие – не менее 40 %. С целью выполнения текущих программ предполагается увеличить

численность основного производственного персонала на 13 %. При этом достижение целевой структуры будет осуществляться в основном за счет уменьшения численности сопровождающих служб предприятия.

Рассматривая перспективы серийного производства Ан-70, следует, также, учитывать и влияние политической составляющей. В этом контексте обращает на себя внимание мнение украинского военного эксперта, кандидата военных наук, полковника в отставке А. Маначинского. В соответствии с его высказываниями, «военно-транспортный самолет Ан-70 – головная боль украинского производителя. За двадцать лет независимости было выпущено всего два самолета – один разбился в катастрофе под Гостомелем, второй летает, но он тоже послеаварийный. НАТО много обещало, но попользовавшись документацией на Ан-70, разработало свой А-400, то есть попросту кинуло нас. Кто только не обещал наладить производство! И прежний командующий ВВС РФ В. Михайлов, но спустя некоторое время начал лоббировать Ил-76.

В феврале Киев посетила представительская делегация российского военного ведомства во главе с главнокомандующим ВВС РФ генерал-полковником А. Зелиным. Появилась слабая надежда, что Ан-70 все же начнет выпускать ГП «Антонов». Утверждение российских экспертов о готовности к выпуску военно-транспортных самолетов Ан-70 не имеет под собой достаточно основания. Смею утверждать, что «белые воротнички» водят всех за нос, как это было с С-400».

При этом одной из главных причин того, что проект до сих пор не реализован, А. Маначинский видит неспособность и нежелание политиков вести конструктивный диалог, отсутствие доверия между Украиной и Россией.

«Безусловно, что военно-техническое сотрудничество должно работать, но, к сожалению, за двадцать лет сотрудничество вылилось в пустую говорильню. Хотя и Москва, и Киев прекрасно понимают, что оно должно функционировать и давать результат. Да, я согласен, что необходимо немедленно начать налаживать отношения в сфере ВТС. Ведь сегодня обе стороны страдают при решении ряда вопросов, связанных с укреплением обороноспособности как Украины, так и России, и прежде всего, в области противовоздушной обороны, военно-транспортной авиации и, конечно, кораблестроения», – резюмирует эксперт.

Налаживанию конструктивного сотрудничества между двумя странами в сфере оборонно-промышленного сотрудничества был посвящен первый официальный зарубежный визит в Россию в начале марта этого года новоназначенного министра обороны Украины Д. Саламатина. В ходе переговоров обсуждались перспективы развития совместных российско-украинских оборонных проектов и, в частности, строительство самолета Ан-70. Похоже, у самолета появился еще один шанс... *(Материал подготовлен с использованием информации изданий «АвиаПОРТ (www.aviaport.ru), РОСБАЛТ (www.rosbalt.ru), «ВсеКомментарии.com (http://tema.vsekommentarii.com), «Defence Express» (www.defense-ua.com),*

Ожидаемые политтехнологические аспекты парламентской избирательной кампании 2012 года в Украине

Прогнозы относительно хода и результатов назначенных на октябрь 2012 года парламентских выборов сегодня очень противоречивы. Учитывая, что согласно принятому 17 ноября 2011 года закону, выборы пройдут по смешанной пропорционально-мажоритарной системе (законом также повышен проходной барьер для партий до 5 % и запрещено участие блоков партий), часть политиков и экспертов прогнозируют сохранение устойчивого провластного большинства в новом составе Верховной Рады и даже говорят о получении Партией регионов и ее союзниками конституционного большинства в парламенте. В то же время представители основных оппозиционных сил все чаще заявляют, что большинство мест в новом составе парламента может завоевать оппозиция, и указывают на значительное снижение рейтингов Партии регионов, что означает, в свою очередь, серьезное ухудшение возможностей для кандидатов-мажоритарщиков от партии власти, особенно в тех регионах, где ПР не доминировала и ранее. Многие обозреватели высказывают, также, мнение, что в сегодняшних реалиях, когда большинство населения не доверяет ни власти, ни оппозиции, победителями выборов в большинстве одномандатных территориальных округов могут стать кандидаты-самовыдвиженцы или кандидаты от малоизвестных партий, не ассоциирующихся ни с властью, ни с оппозицией.

Общим же в прогнозах относительно хода избирательной кампании сегодня является утверждение, что парламентские выборы 2012 года станут настоящим технологическим противостоянием между властью и оппозицией. При этом, по мнению некоторых экспертов, вряд ли украинский избиратель как объект применения политтехнологий, столкнется в этом процессе с чем-то принципиально новым, отличным от привычных пропагандистских форм, «черного» PR и попыток подкупа. Тем не менее, десятилетнее отсутствие опыта проведения мажоритарных кампаний вместе с измененным избирательным законодательством может внести некоторые коррективы в сегодняшние прогнозы.

Приходится также принимать в расчет пристальное международное внимание к сложному ходу украинского политического процесса, в котором предстоящие выборы несомненно станут важным этапом.

Как заявил председатель Комитета избирателей Украины А. Черненко, представители ОБСЕ, Советы Европы, аккредитованные в Украине европейские дипломаты называют парламентские выборы-2012 последним тестом для Украины. В Европе считают, что если будущие выборы не будут честными и демократическими, Украину может ожидать как введение неких

«санкций международного характера», так и просто «забвение в мире». Поэтому, по убеждению председателя КИУ, честность и демократичность выборов – вопрос не только выигрыша или проигрыша того или иного кандидата от той или иной политической силы – это вопрос дальнейших политических и экономических перспектив страны.

В то же время у обозревателей не вызывает особого удивления тот факт, что сегодня количество украинцев, ожидающих увеличения фальсификаций на выборах, почти вдвое превышает число оптимистов, верящих в улучшение ситуации.

Так, по данным соцопроса, проведенного донецкой компанией Research & Branding Group с 22 марта по 1 апреля 2012 года, две трети (66 %) жителей Украины считают, что предстоящие в октябре парламентские выборы будут, скорее всего, нечестными, тогда как противоположной точки зрения придерживается каждый пятый опрошенный (18 %).

О том же свидетельствуют данные соцопроса, проведенного Фондом «Демократические инициативы» имени И. Кучерива и фирмой «Юкрейниан социолоджи сервис» в декабре 2011 года.

Президент Украины В. Янукович отмечает необходимость обеспечения равных условий для представителей всех политических сил во время парламентских выборов. «Во время избирательной кампании мы должны как представители власти создать равные условия для всех представителей политических партий. Чтобы не было нареканий, что используется административный ресурс и есть поддержка той или иной политической партии», – подчеркнул он в ходе встречи с кандидатами на должности председателей районных государственных администраций. Он отметил, что от результата парламентских выборов будет зависеть, как страна будет жить дальше. «Если нам удастся сохранить стабильность и в дальнейшем, правительство, парламент и президент будут работать в единой цепи – у нас будет успех», – заявил Президент, подчеркнув, что «прозрачные, демократические выборы – это всегда лицо и ответственность не только политических партий, но и власти».

В свою очередь, Премьер-министр Украины Н. Азаров призвал оппозицию не спекулировать на теме фальсификаций. По его словам, в 2012 г. власть обеспечит демократический и прозрачный парламентский избирательный процесс в Украине, несмотря на все попытки обвинить ее в нечестности и спекуляциях. «Обществу навязывается миф, что на будущих выборах в Верховную Раду могут быть фальсификации. Чтобы опровергнуть это, мы организовали избирательный процесс прозрачно, демократически, чтобы ни у кого из иностранных и украинских наблюдателей не было даже тени сомнения в результатах выборов», – отметил он.

Первый вице-премьер-министр Украины В. Хорошковский, вслед за Президентом и Премьером, подчеркивая, что власть заинтересована в проведении честных и демократических выборов, сообщил, что Министерство иностранных дел уже пригласило на выборы иностранных наблюдателей, и положительно оценил тот факт, что они будут находиться в

Украине не только в день голосования, но будут наблюдать и за процессом подготовки к выборам. В то же время министр заблаговременно указал на сложности, которые могут возникнуть во время выборов в мажоритарных округах. «Вопрос в том, что на сегодня кампания будет проведена в двух абсолютно разных плоскостях: общенациональной и мажоритарной. Относительно общенациональной программы, я убежден, что совместными усилиями мы достигнем признания, и справедливости, и демократичности», – заявил В. Хорошковский, уточнив, что относительно мажоритарных округов он гарантий дать не может. «Здесь есть вопрос – будут останавливать незаконные действия – будет это восприниматься как давление. Не будут останавливать – также будет восприниматься как давление», – считает министр.

Проблема проведения выборов в одномандатных округах сегодня хорошо осознается как экспертами, так и представителями обоих противоборствующих политических лагерей. Мнения же относительно способов ее решения зачастую сильно отличаются.

Как заявляет директор Агентства моделирования ситуаций политтехнолог В. Бала, пока четкого видения, как проводить мажоритарные выборы, у участников избирательной кампании нет. «Последние выборы по мажоритарной системе проходили аж десять лет назад. Это означает, что сегодня фактически никто не знает, как проводить кампанию в округах. Довольно мало есть людей с опытом, которые работали непосредственно в штабах на выборах-2002. Большинство коллег-политтехнологов в те времена в лучшем случае учились в институтах или школах», – заявляет эксперт. Поэтому, по его мнению, «технологи будут предлагать кандидатам настоящий “винегрет”, разнообразные эксперименты». По словам главы КИУ А. Черненко, на каждом из 225 избирательных округов будет по два-три кандидата, готовых потратить на кампанию 4–5 млн долл.: «Получается 700 человек, которым потенциально нужны политтехнологи. Работа достанется и хорошим, и плохим. Кому-то из кандидатов “впарят” и иностранных специалистов».

Но главная проблема, с которой столкнутся кандидаты, – отсутствие доверия населения. В этом смысле в более выигрышном положении окажутся новые люди, не принимавшие ранее участия в избирательных гонках. «Люди в округах соскучились по “мажоритарке” и по “близким” политикам. И людям хочется о многом спросить у политиков, “тестировать” их. Поэтому главная технология мажоритарных выборов-2012 – «идите к людям и говорите с ними». Причем варианты – согнали в зал для агитации рабочих с завода – уже не пройдут. Это приносит только негатив. Идти придется в квартиры, в села, во дворы. Придется пить чай с избирателями и разговаривать на лестничных клетках. Именно это и будет наиболее эффективной технологией», – заявляет политтехнолог С. Гайдай.

Эксперты также уверены, что широкое распространение накануне выборов получит **раздача избирателям продуктовых пайков и другие формы «задабривания» электората** вплоть до скупки голосов

непосредственно за деньги. «Ведь это самый простой способ, во-первых, “раздерибанить” деньги в штабе, и, во-вторых, достучаться до каждого избирателя. Но наши политики еще не поняли, что этот способ хотя и дешевый, но дает самую малую гарантию победы. Думаю, что ажиотаж уменьшился: люди начинают понимать, что можно взять взятку и при этом проголосовать, как заблагорассудится. Поэтому “налево” будут использовать, и на исход выборов вряд ли это сильно повлияет», – говорит президент группы SA Political Communications специалист по рекламе А. Биденко. Таким образом, подчеркивают специалисты, повторить «феномен Л. Черновецкого» в ходе будущих выборов вряд ли кому-то удастся, однако определенную роль «гречка» может сыграть. «Где-то на нее не будут совсем “вестись”, где не проголосуют вообще, когда увидят “гречку”. А кому-то из кандидатов такой подкуп поможет. Пенсионеры, студенты, городские интеллектуалы, средний класс – все по-разному реагируют на такие вещи», – отмечает С. Гайдай, подчеркивая, что «за гречку» могут активнее голосовать в менее политизированных областях – Николаевской, Херсонской и др. «А где-то во Львове или Ивано-Франковске вряд ли будут продавать свои голоса», – считает эксперт.

Как свидетельствуют данные соцопроса, проведенного Центром Разумкова совместно с фондом «Демократические инициативы» им. И. Кучерива с 30 марта по 4 апреля 2012 г., к подкупу на выборах позитивно относится каждый десятый украинец (10,6 %). При этом подкуп однозначно осуждают, поскольку «нельзя продавать свой голос», 56,1 % украинцев. Еще 26,8 % выбрали вариант ответа «Вообще отношусь отрицательно, но с пониманием – всякие бывают у людей ситуации». Только 4 % украинцев согласились проголосовать за кандидата, который раздает в округе «помощь» – продуктовые наборы, лекарства и т. п. 32 % не против такой «помощи», но думают, что на их выбор это не повлияет, а более половины (51 %) и «помощь» не возьмут, и голосовать за таких кандидатов принципиально не будут.

Одной из важных тенденций грядущей избирательной кампании специалисты называют **использование кандидатами для своей агитации социальных сетей**, уже неоднократно проявлявших себя эффективным инструментом политического влияния. Эксперты указывают, что интернет сегодня – самый дешевый способ распространения агитационной информации, а социальные сети, особенно в мажоритарных округах, где ожидаются проблемы доступа к СМИ, действительно могут сыграть значительную роль в укреплении позиций кандидата. «На сегодня это уникальный ресурс для агитации, который пытаются освоить кандидаты, – заявляет политтехнолог С. Гайдай. – Мы уже сейчас видим: кто из политиков лично вышел в интернет, от собственного имени ведет страницы в социальных сетях. За кого-то эту работу имитирует пресс-служба. И такое явление будет приобретать все большие масштабы». «Задачей политиков и их команд в интернете является решение вопроса явки. Ее как раз можно повысить за счет людей, которые пользуются интернетом, и это может

существенно повлиять на конечный результат», – отмечает В. Бала. В то же время, некоторые специалисты выражают определенный скепсис относительно роли интернета в предстоящей кампании. «На этих выборах большее влияние будет играть телевидение, “сарафанное” радио. Интернет здесь имеет небольшую нишу, – считает политолог Д. Богуш. – Украина – не Эстония, где выборы вообще состоялись в интернете. И тем более – не США, где люди платят за кандидатов, а не наоборот. “Феномен Обамы” нашим политикам пока не грозит». Как утверждает Д. Богуш, «на выборы в основном ходят пенсионеры. Тот, кто сидит в “Фейсбуке”, на выборы не ходит. Поэтому интернет – это лишь площадка, где можно выпускать пар. Это больше тусовка для журналистов, элиты, политически и общественно активных людей. Но как только информация из социальных сетей попадает в СМИ, она начинает эффективно работать». Вместе с тем, нужно учитывать, что социальные сети сегодня играют не только информационную, но и мобилизационную функцию, а большинство активных пользователей сети настроены по отношению к власти достаточно критично. «Интернет-аудитория, особенно молодая, чувствует фальшь, ее очень трудно обмануть, – говорит глава КИУ А. Черненко. – Электорат того же “Фейсбука” национально-демократический, и по своей сути – оппозиционный».

Актуальной на предстоящих выборах темой традиционно станет **вопрос геополитического выбора Украины, ее отношений с Западом и Россией**. По мнению политолога В. Фесенко, если Украина и Россия в ближайшее время не достигнут договоренностей в «газовых» вопросах и не определятся в перспективах функционирования Таможенного союза, российская сторона может попытаться повлиять на ход избирательной кампании через вброс темы Евразийского союза. «Проблема геополитического выбора – ЕС или ЕврАзЭС – может стать актуальной на этих выборах. Оппозиция станет критиковать власть за провал европейской интеграции и одновременно будет себя представлять как носителя стратегии евроинтеграции (разве что за исключением «Свободы»). И вопрос в том, кто будет представлять пророссийские интересы? Прежде всего – коммунисты. Еще могут появиться такие пропагандисты Евразийского союза, как Медведчук и Табачник... Интрига заключается в том, как будет позиционировать себя Партия регионов, с чем они пойдут на выборы. Мне кажется, что, скорее всего, Партия регионов будет использовать все возможности мобилизации избирателей: опять пойдет в ход русский язык; если удастся улучшить отношения с Россией, может произойти ориентация на Евразийский союз», – заявляет политолог.

Таким образом, прогнозы относительно использования в ходе кампании «русских вопросов» пока не вполне определены. В то же время специалисты указывают на необходимость изучения российского опыта проведения избирательных кампаний. «Украинской власти стоит, если она хочет продлить свое пребывание у руля, поучиться у российских коллег технологичности. Что-что, а превращать угрозы в возможности руководство РФ умеет», – заявляет шеф-редактор LB.ua С. Кошкина. «Общество хотело

перемен? Был предъявлен Прохоров, поразивший всех своим третьим – как некогда Тигипко – местом. Не потому, что он хороший, просто – новый», – отмечает журналист, подчеркивая, что после первого и второго митинга оппозиции в Москве, благодаря филигранному использованию властями соответствующих медиа-технологий, рейтинг В. Путина значительно вырос. «Федеральные каналы крутили картинку: митингующие в норке и с айпадами. Естественно, на рядовых россиян это действовало как на быка красная тряпка. Результат известен. Манипуляция ли это? Да, безусловно. Но ее технологичность, точность исполнения не могут не вызывать уважения», – говорит эксперт.

Еще одной особенностью кампании может стать **размытая идентификация кандидатов**, которые будут стараться особо не афишировать свою партийную принадлежность. «Все объясняется просто: у партии власти падает рейтинг. И многие кандидаты от Партии регионов баллотироваться от нее будут стесняться, – прогнозирует политтехнолог Д. Богуш. – И это будет “черный” пиар – говорить за оппозиционного депутата, словно от Партии регионов». При этом на западе страны, где рейтинг ПР довольно низок, «скрытых регионалов» будет больше, чем в других регионах.

В ходе выборов ожидается, также, **использование «грязных» технологий, компромата, «черного» PR**. «На поле партийной конкуренции мы видим сплошной антагонизм, – говорит социолог И. Бекешкина. – Со стороны оппозиции: «какая гнусная власть – голосуйте за нас». А со стороны власти: «хотите стабильности – голосуйте за нас». Это будет поляризация, голосование «против», а не «за». «Мы увидим **политико-идеологическое противопоставление**, призванное максимально рассорить оппозиционные силы. Жителей востока будут пугать «Свободой» и реваншем национализма. Эта стратегия должна компенсировать разочарование части избирателей Партии регионов экономической политикой властей», – считает В. Фесенко.

При этом, поскольку провластные силы будут поддерживаться мощным админресурсом, оппозиционные кандидаты, чтобы быть услышанными избирателем, будут вынуждены действовать очень нестандартно. «Для кого-то таким путем станет активная агитация в интернете и ориентация на молодежь – флэш-игры, социальные сети. Кто-то создаст «пирамиды» по принципу Черновецкого: искать активных людей, которые будут готовить агитаторов. Кто-то будет прибегать к провокационно-креативным решениям в стиле О. Ляшко», – прогнозирует рекламист А. Биденко.

Много внимания политики будут уделять **символике своих партий, партийным цветам** и т. д., поскольку, как подчеркивает А. Биденко, «участников гонки будет много, и цветная диверсификация – важный момент для идентификации». В то же время некоторые специалисты утверждают, что «политические» цвета сегодня утратили столь большое значение, которое имели в период Оранжевой революции. Политолог В. Бала вообще считает роль политических цветов вторичной: «Я бы на месте политиков сейчас бы не очень переживал за цвета, а больше – за идеологию своей политической

силы. «Мажоритарщикам» советовал бы идти к региональному патриотизму. Партиям – к общеукраинскому экономическому».

Ряд экспертов также прогнозирует усиление фактора юмора на выборах. По мнению А. Биденко, он будет расти. «Мы своим клиентам, в частности, рекомендуем углублять юмористический подход – это и креативные наклейки на автомобили, личные вещи. То, что делает кандидатов индивидуальными», – сообщает рекламист. В то же время на этот счет существует и другое мнение. «С политиками юмор играет плохую вещь. Все понимают: можно неудачно пошутить и попасть в нехорошую ситуацию. Ведь политика – дело серьезное», – заявляет политтехнолог С. Гайдай.

Не склонны шутить и многие другие эксперты, прогнозирующие масштабные фальсификации на предстоящих выборах. «Нас ждут страшные выборы, по жестокому сценарию. Это будут самые масштабные фальсификации и судебные разборки. «Регионалы» не хотят проигрывать, но других механизмов для победы не знают. Все оппозиционные кандидаты будут проверяться прокуратурой, налоговой, СБУ – любыми способами их будут снимать с выборов, судить. Теперь В. Януковичу уже не нужно доказывать Европе, что он демократический Президент – у нас остановились все евроинтеграционные процессы. Поэтому власти не имеет смысла показывать, какая она честная», – комментирует ситуацию политтехнолог Д. Богуш. По прогнозам эксперта, власть будет выставлять по десять технических кандидатов на каждом округе, чтобы «забить» комиссии своими людьми и не дать хода оппозиционным политикам.

Специалисты также обращают внимание на опыт недавних выборов мера Обухова, где помимо, так называемой, технологии «синих свитеров» (подробнее см. Якименко Ю. Выборы городского головы Обухова в свете подготовки к парламентской избирательной кампании 2012 года // «Резонанс». – 2012. – № 24. – С. 16-21) на представителе «Свободы» В. Воробце, исключенном из предвыборной гонки, была испытана новая форма борьбы с оппонентами (кандидатского статуса В. Воробец был лишен через суд). Новая технология снятия неудобных кандидатов с выборов (если к ней не будет проявлен надлежащий общественный интерес) может занять достойное место среди прочих технологий, отмечают СМИ. Главный же козырь партии власти сегодня – административный ресурс. Несмотря на падение рейтингов ПР, партия выиграла выборы в Обухове. Кроме того, на выборах председателей сельских и поселковых советов 18 марта в 57 территориальных общинах победу одержали 34 члена ПР, 20 – беспартийных и только 4 представителя других политических сил. Эксперты указывают, что власть умело работает с членами избиркомов, а оппозиция пока не может найти адекватных способов противодействия монополизации властью влияния на избирательные структуры.

В решении Центризбиркомом процедурных вопросов, касающихся проведения парламентских выборов (в частности, определения границ территориальных округов) оппоненты власти также усматривают применение не вполне честных технологий. Напомним, еще в начале февраля

представители гражданского движения «Спільна Справа» в рамках мониторинга подготовки к выборам 2012 года обнаружили применение властями джеримендеринга – технологии определения границ избирательных округов таким образом, чтобы он искажал результаты волеизъявления. Лидер движения А. Данилюк сообщил тогда об уменьшении числа округов в Западной и Центральной Украине путем увеличения количества избирателей на одном избирательном округе, и увеличении количества округов на Востоке Украины, где происходит обратный процесс. По словам А. Данилюка, таким образом Партия регионов рассчитывает получить больше избирательных округов, на которых потенциально их кандидаты будут иметь высокий уровень поддержки. Одной из форм нарушения избирательного законодательства он назвал также затягивание с обнародованием границ избирательных округов, поскольку это создает дополнительные преимущества провластным кандидатам, которым, очевидно, эти границы давно были известны.

Беспорядочной нарезку округов в Украине назвали и в Венецианской комиссии. По словам члена комиссии от Латвии А. Эндзинса, «отсутствие равных критериев порождает возможность нарушения равенства при создании округов». В то же время, по его мнению, наличие Государственного реестра избирателей, который сегодня создается в Украине, является позитивным фактором и позволит избежать фальсификаций на парламентских выборах 2012 года. В этом вопросе с ним согласны и представители украинской оппозиции. Так, по мнению народного депутата от БЮТ С. Подгорного, благодаря существованию реестра, можно будет контролировать количество избирателей в том или ином регионе страны. Еще одним плюсом существования Госреестра депутат считает невозможность давления на орган ведения реестра со стороны властей. «Орган ведения реестра не поддается постоянному давлению со стороны властей», – отмечает он.

Значительный общественный резонанс в контексте приближающихся выборов вызвало решение Конституционного Суда Украины о неконституционности нормы относительно закрепления заграничных избирательных участков за одномандатными округами в Киеве, которая предусмотрена ч. 2 ст. 22 Закона «О выборах народных депутатов». Это решение стало результатом рассмотрения представления, внесенного 59 депутатами из фракции Партии регионов. Позже КСУ обнародовал решение, согласно которому одно и то же лицо не может одновременно баллотироваться в общегосударственном одномандатном и многомандатном избирательных округах на выборах в Верховную Раду.

Представитель ПР Д. Шпенюк заявил, что заведомо неконституционная норма о, так называемом, двойном баллотировании ставила под угрозу результаты предстоящих парламентских выборов. «В 1998 году Конституционный Суд рассматривал вопрос о “двойном баллотировании” и признал такую возможность неконституционной. При подготовке нового закона о выборах наши коллеги из других фракций настояли на том, чтобы

включить эту норму вновь. Однако сейчас, как и в 1998 году, действует все та же редакция Конституции Украины. Таким образом, юридическая база не поменялась, и неудивительно, что КСУ вновь указал на неконституционность данной нормы закона. Давайте представим, что выборы прошли по неконституционному закону, и после выборов проигравшая сторона на этом основании требует признать выборы несостоявшимися. Мы не должны допустить такой возможности», – цитирует политика пресс-служба ПР.

Оппозиция критично восприняла эти инициативы. Раскритиковали эти решения КСУ и ситуативные союзники ПР из Компартии. По словам лидера КПУ П. Симоненко, КСУ своим решением о признании неконституционной нормы о двойном баллотировании народных депутатов выполнил задание крупного капитала. Он подчеркнул, что отрицательно относится к решению КСУ, поскольку оно будет иметь последствия как на уровне профессионального обеспечения работы парламента, так и на уровне партийной ответственности во время и после выборов. «Самовыдвижение давало возможность каждому реализовать свои права согласно Конституции Украины, а сегодняшнее решение – это всего лишь задание крупного капитала, чтобы на выборах главную роль играли именно деньги, а не политические программы и стратегии развития государства», – подчеркнул П. Симоненко.

В заявлении партии УДАР по поводу решений КСУ отмечается, что Суд принял очередное решение в интересах Администрации Президента, которое создает условия для использования админресурса и фальсификаций. «Это создание основы для возможных манипуляций с голосованием украинцев, которые сегодня проживают за рубежом. В результате этого решения сотни тысяч граждан Украины, которые проживают за рубежом, будут лишены права избирать кандидатов по мажоритарным округам, и смогут голосовать только за партийные списки», – говорится в заявлении партии. В партии отмечают, что подобное решение КС искажает саму логику выборов. «Очевидно, что таким образом партия власти будет пытаться “скорректировать” волеизъявление киевского общества и искусственно дать дополнительные голоса нужным ей кандидатам», – сказано в заявлении.

Представитель «Батьківщини» Н. Томенко считает решение Конституционного Суда направленным на снижение шансов сильных оппозиционных политиков победить в мажоритарных округах. «Власть прекрасно понимает, что по партийным спискам она проиграет выборы, поэтому ключ для создания пропрезидентского большинства лежит в мажоритарных округах. Поэтому им нужно сделать все, чтобы в округах от оппозиции пошли кандидаты менее известные, менее харизматичные и менее популярные», – заявил политик.

В связи с решением Конституционного Суда о запрете одновременного баллотирования в народные депутаты по партийному списку и в мажоритарном округе оппозиция была вынуждена приостановить формирование единого списка кандидатов в мажоритарных округах. Лидер «Фронта змін» А. Яценюк уверен в том, что решение КСУ было принято по

прямому указанию Президента В. Януковича и направлено исключительно против оппозиции. «Партия регионов осознает, что по этому закону она проиграет выборы в октябре. Поэтому она начала масштабную фальсификацию выборов через решение Конституционного Суда, которое позволяет Партии регионов получить дополнительные мандаты в подконтрольных ей округах», – сообщил он. «Таким образом, они выбили из-под ног возможность того, чтобы человек, который представляет оппозицию и который включен в партийный список, мог намного легче себя чувствовать на мажоритарном округе. Когда ты баллотируешься и по списку, и по мажоритарному округу, у тебя намного больше шансов получить статус народного депутата Украины», – заявил политик. Он также выразил убеждение, что оппозиция, несмотря на отмену некоторых норм закона, все равно договорится о баллотировании единых кандидатов в мажоритарных округах, наблюдателей и вообще победит на выборах. При этом он добавил, что сейчас оппозиции придется переформатировать весь свой список кандидатов-мажоритарщиков.

Напомним, оппозиционные силы пообещали согласовать единый список кандидатов в депутаты до начала мая. Как сообщил народный депутат от БЮТ С. Соболев, с 10 апреля в Комитете сопротивления диктатуре началась работа согласительной комиссии, которая определит персональный состав участников выборов от объединенной оппозиции. «Начинается работа согласительной комиссии всех представителей КОДа. Теперь мы определять будем, непосредственно, учитывая предварительный опрос, популярность человека, что он собой представляет в парламенте, как себя вел, не была ли эта личность никогда тушкой, какая у него политическая история», – заявил С. Соболев. По его словам, если какая-то партия решит идти на выборы отдельно без решения КОД, ее исключат из комитета, «чтобы не было возможности размывания голосов». «Именно это решение, на мой взгляд, будет во многом цементировать те партии, которые сегодня входят в КОД», – заявил С. Соболев.

Эксперты скептически расценивают эту инициативу. «Это мертворожденный проект. Договориться политики могут только тогда, когда цели выходят за рамки их личных корпоративных интересов. А сегодня вся оппозиция – это представители различных корпоративных групп с собственными интересами, не имеющими ничего общего с ожиданиями избирателей. И они имитируют на базе этих личных интересов процесс якобы достигнутых между собой договоренностей. Оппозиция даже не пояснила своим избирателям целей, ради которых идет объединение. И, судя по всему, не собирается этого делать. Я не исключаю, что удастся договориться в отдельных округах. Например, там, где силы власти и оппозиции равны. И в этом случае такое объединение существенно повысит шансы оппозиционного кандидата на успех. Но во многих округах наибольшую поддержку получают независимые кандидаты. И здесь объединение оппозиции просто не имеет смысла. Но стоит ли вообще говорить об этом, если сегодня кандидаты в депутаты сами выбирают

партию, от которой пойдут на выборы, как в магазине», – комментирует ситуацию политолог С. Гайдай.

Еще одной характерной особенностью выборов эксперты называют большое число избирателей, не поддерживающих ни провластные, ни оппозиционные силы. По различным оценкам, их число может составлять около половины избирателей. Учитывая это, одним из основных факторов будущих выборов в парламент может стать рекордно низкая явка избирателей.

«Большинство “протывсихов” не пойдут на выборы, а это значит, что за них можно будет набросать бюллетеней, – считает социолог И. Бекешкина – И чем меньше будет явка, тем больше возможностей “нарисовать” голоса от имени тех, кто не пришел голосовать».

Помимо возможностей фальсификаций при низком уровне явки избирателей, большое количество не поддерживающих никаких политиков граждан определит и некоторые акценты в агитации кандидатов.

«Кандидат “против всех” сейчас является наиболее рейтинговым, – говорит политолог С. Гайдай. – К нему еще присоединяется категория “не приду на выборы”. И основные политические игроки значительно уступают популярностью этим двум “кандидатам”». Поэтому, по мнению эксперта, многие кандидаты в депутаты на этих выборах будут эксплуатировать имидж «Я – против всех» и агитировать за себя по принципу «меньшего зла».

Некоторые обозреватели прогнозируют, что специально под не поддерживающих никаких политиков избирателей накануне выборов будут популяризоваться множество технических кандидатов. Рекламист А. Биденко не исключает, что «даже появится какая-то анархическая партия, будут фигурировать и различные агрессивные, “хипистичные” партии и кандидаты. Этого еще не было, но, думаю, настало время для появления таких участников выборов. Все это будет делаться, чтобы хоть как-то вывести неопределившихся из поля поддержки оппозиции».

Политолог В. Фесенко разделяет это мнение, утверждая, что «кандидаты стараются играть в “третью силу”». Особенно это будет распространено среди кандидатов-мажоритарщиков. Среди партий акцент на этом, в определенной степени, будет делать УДАР В. Кличко.

Наличие масштабного электорального вакуума свидетельствует о большом неудовлетворенном спросе на новый политический продукт, считает политолог С. Гайдай. «Избиратели не столько хотят видеть новых политиков во власти, сколько желают в принципе иметь другую власть, которая инициирует фундаментальные перемены. Ведь вся украинская политика всегда сводилась к решению собственных проблем самих политиков и связанных с ними корпоративных групп, что не имеет ничего общего с государственным развитием. В наших реалиях создавшийся электоральный вакуум может использовать в свою пользу власть. Ведь с меньшим количеством избирателей “договориться” всегда легче», – заявляет эксперт.

Возможная победа на выборах Партии регионов при использовании административного ресурса и различных технологических приемов может обернуться для нее вполне ожидаемыми проблемами. Легитимность победы правящей партии будет зависеть от того, насколько эффективно ее оппоненты смогут использовать возможную информацию о нарушениях в ходе подсчета голосов, разрыве между официальными результатами выборов и данными экзит-поллов и т. д. Все это может послужить трансформации относительно пассивных сегодня протестных настроений граждан в активную политическую фазу, что может привести к неконтролируемым последствиям и спровоцировать глубокий политический кризис.

«Если результаты парламентских выборов будут грубо фальсифицированы либо социальное положение населения ухудшится, то взрыв недовольства и политический кризис весьма вероятны. Чем все закончится – сказать не может никто», – заявляет политолог В. Фесенко, подчеркивая, что «революция – это такой феномен, который нельзя прогнозировать».

В то же время надо помнить, что в сегодняшних политических условиях, определенных Конституцией, парламентские выборы, меняя политическую структуру и руководство парламента, не ведут автоматически к изменениям в исполнительной власти. Поэтому выборы-2012 представляются пока только одним из промежуточных этапов общественной трансформации. Но от того, как именно они пройдут, может зависеть очень многое.

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб.

Президентські вибори в США: чого чекати Україні?

Президентські вибори в США, заплановані на 6 листопада 2012 р., є безумовно масштабною подією, яка не може не вплинути на економічну та політичну кон'юктуру в світі, у тому числі внести істотні корективи і в україно-американські відносини. Нині прогнозувати будь-який підсумок виборчих перегонів не беруться навіть провідні політологи – дається взнаки як мінливість геополітичної обстановки, так і реальна об'єктивна ситуація з кандидатами. Єдиним кандидатом від Демократичної партії є нинішній президент США Б. Обама. Республіканську партію на виборах представлятиме экс-губернатор штату Массачусетс М. Ромні, який став переможцем «праймеріз» у межах Республіканської партії, випередивши трьох своїх конкурентів.

М. Ромні – зручний кандидат не тільки для більшості республіканців, а й для чинного президента Б. Обами, який напередодні «праймеріз» висловив свою підтримку саме М. Ромні. Така підтримка, на переконання експертів, не випадкова, адже, по-перше, погляди Б. Обами і М. Ромні в деяких моментах досить близькі. По-друге, якщо М. Ромні стане основним суперником Б. Обами, останньому не складе великих труднощів його перемогти.

Опитування показують, що за чинного главу США готові проголосувати 53 %, в той час як за М. Ромні – 43 %.

Розглядаючи україно–американські відносини через призму виборів у Сполучених Штатах у 2012 р., варто звернутися до питання сучасної зовнішньої політики Б. Обама. За його президентства основними пріоритетними напрямками адміністрації Білого Дому стали питання щодо політики на Близькому Сході в контексті складної політичної ситуації в регіоні. Безпосередньо питання про відновлення довіри до США у мусульманському регіоні та можливості щодо вирішення затяжних криз на Близькому Сході.

Сучасний зовнішньополітичний курс Б. Обама формується під впливом кількох факторів: внутрішньої економічної ситуації, змін у міжнародному середовищі і передвиборчої кампанії. Поєднання цих факторів обумовлює існування різновекторних тенденцій в системі прийняття зовнішньополітичних рішень: з одного боку, позиції партій зближуються, що обумовлене необхідністю вироблення прагматичного курсу (економна зовнішня політика) і настроями в американському суспільстві, з іншого – електоральна логіка диктує відштовхування позицій двох основних партій на максимальну відстань, оскільки партії уникають запозичень ідеологічного арсеналу суперника.

Сьогодні Б. Обама практично виключив східноєвропейський вектор з переліку своїх зовнішньополітичних пріоритетів. Співпраця з Україною зведена до вирішення таких питань, як, наприклад, вивезення високозбагаченого урану з території України, проведення спільних військових навчань, або обговорення перспектив видобутку сланцевого газу на території України. Глибинний політичний або геополітичний контексти на сьогодні відсутні. Пояснюється це як процесом перезавантаження російсько–американських відносин, так і складним розвитком політичних процесів на Близькому Сході та Північній Африці після «арабської весни», а також Афганістані.

Нинішній вплив Америки на українську політику швидше можна назвати опосередкованим, а ніж прямим. У цьому випадку доречно розглянути відносини Сполучених Штатів із Росією, переформатування яких займало одне з центральних місць у намірах Б. Обама встановити партнерські відносини з ключовими державами світу. Наразі до позитивних результатів цього процесу адміністрація відносить підписання договору СНВ, співробітництво в РБ ООН щодо іранської «ядерної програми» і встановлення іншого, доброзичливого клімату між лідерами обох держав.

Сьогодні відносини між двома політичними гігантами, за твердженнями багатьох аналітиків, стали теплішими, а ніж за часів правління Дж. Буша. Українська карта в цих відносинах виступає важливим геополітичним об'єктом. Україна може виступати інструментом, який у руках США, буде важелем впливу та методом стримування Росії. Це можливе у випадку підняття таких питань, як членство України у НАТО та позиції щодо Чорноморського флоту.

Висловлюються припущення, що у разі перемоги у президентських виборах Б. Обама, він спробує відновити баланс сил у регіоні Східної Європи, де на сьогодні все активніше грає Росія. Це буде зробити легше тоді, коли грошова одиниця «євро» буде девальвована і негативні фінансово-економічні процеси в Європі будуть вимагати американської присутності на континенті.

Республіканці, зі свого боку, критикують російський напрям зовнішньої політики Б. Обама за надмірну поступливість, під чим розуміють перегляд планів розгортання системи ПРО в Європі, договір СНВ, підтримку адміністрацією вступу Росії до СОТ, відкладання на невизначений термін можливості вступу до НАТО України та Грузії. Республіканці вже почали кампанію з дискредитації налагодження американсько-російських відносин, що є складовою частиною передвиборчої кампанії.

У разі перемоги на виборах республіканського кандидата, США, ймовірно, призупинять процес російсько-американського перезавантаження й підуть на реалізацію більш жорсткої лінії поведінки щодо Росії. У цьому контексті Україна буде важливим чинником для стримування російської експансії у регіоні Східної Європи. Не виключаються спроби ускладнити процес створення Євразійського союзу, а також діяльності Митного Союзу. Очікується, що республіканський кандидат буде більш активним у питаннях співпраці України та Європейського Союзу на підставі Угоди про асоціацію, яка має бути підписана у цьому році.

Отже, американські вибори 2012 р. можуть мати винятковий вплив на кінцеве оформлення зовнішньополітичних орієнтирів України. Республіканці активніше, аніж демократи, підтримують ідею євроатлантичної інтеграції України і готові більш дієво допомагати Україні на шляху до членства в НАТО. Тож головними в контексті україно-американських відносин для США можуть стати питання вступу України до ЄС та НАТО з можливістю розміщення на території України системи ПРО або інших військово-оборонних баз. Ці питання є стратегічними не тільки для геополітичної стратегії США, але й для України. Приклад наших сусідів, таких як Польща та Румунія, дає змогу зрозуміти, що статус члена ЄС та НАТО надає багато привілеїв. Ці країни дуже впевнено почувають себе у східному регіоні Європи і можуть диктувати свої умови в переговорних процесах і з тією ж Україною, що останніми роками робить офіційний Бухарест по відношенню до Києва. До речі, наші сусіди отримували право вступу до Євросоюзу та НАТО як раз за безпосередньою підтримкою Вашингтона. Тому Україні варто враховувати досвід Румунії та Польщі в переговорних процесах з міжнародними спільнотами.

З іншого боку, українська влада має усвідомлювати необхідність досягнення максимальної користі з цих двосторонніх відносин, яка повинна стосуватися, у першу чергу, економічних питань. На сьогодні зацікавленість американського приватного бізнесу у співпраці з Україною є слабкою через відсутність законодавчих гарантій щодо діяльності зарубіжних інвесторів (наприклад, велика державна заборгованість перед підприємцями стосовно

неповерненого ПДВ). З кожним роком обсяг американських інвестицій в українську економіку знижується, при тому, що протягом 1992–2004 рр. США були найбільшим іноземним інвестором в Україні. У 2005 р. американці інвестували в Україну 220 млн дол., у 2007 р. – інвестиції знизились до 19 млн дол. За даними Державної служби статистики, у 2011 р. в економіку України іноземними інвесторами було вкладено 49362,3 млн дол. США прямих інвестицій. З країн ЄС унесено 39411,2 млн дол. інвестицій (79,9 % загального обсягу акціонерного капіталу), із країн СНД – 4011,3 млн дол. (8,1 %), з інших країн світу, у тому числі США, – 5939,8 млн дол. (12,0 %).

Незважаючи на те, що з приходом до влади Б. Обама американсько-українські відносини «заморозились», останнім часом спостерігається посилення уваги до нашої держави у зв'язку з «політичними репресіями». Україна дедалі більше зазнає критики з боку США, зокрема, стосовно згортання демократичних процесів.

Уряд США неодноразово закликав негайно звільнити Ю. Тимошенко, називаючи її арешт політичним переслідуванням: «Арешт экс-прем'єр-міністра Ю. Тимошенко стурбував міжнародне співтовариство щодо застосування права в Україні й ще більше додав подіям вигляду політично мотивованих переслідувань», – зазначало посольство США. «Ми порушували перед урядом України питання про нашу стурбованість щодо юридичних процесів проти Ю. Тимошенко та інших опозиційних діячів і продовжуватимемо ретельно стежити за цими процесами», – ідеться у заяві.

Підігріти інтерес до України з боку Палати представників Конгресу США та співробітників Державного департаменту, відповідальних за розвиток відносин з регіоном Центральної та Східної Європи, активно намагаються люди, близькі до колишнього прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко. Зокрема, поїздка Є. Тимошенко до Сполучених Штатів на початку лютого цього року вказала на те, що українська тематика в тій чи іншій спосіб може бути використана під час президентської передвиборчої кампанії в США. Не виключається, близькі до нинішнього Президента Б. Обама стратеги спробують розіграти українську карту під час виборів. Це особливо може бути ефективним за умов, коли економіка США все ще залишається під дією негативних наслідків світової фінансово-економічної кризи. «Українське блюдо» з демократичним присмаком може бути дуже вчасним і доречним до американського «передвиборчого столу», коли доведеться боротися за кожен голос, зокрема й серед української діаспори.

Експерти стверджують, що при збереженні існуючих в Україні внутрішньополітичних тенденцій відносини між обома країнами матимуть натягнутий характер при будь-якому фіналі американських виборів. Це може призвести до згортання спільних програм і укладання списку заборони на в'їзд до США, подібно до того, що був ухвалений проти низки російських та білоруських чиновників.

У разі, якщо до влади прийде М. Ромні, слід очікувати більшого тиску на українську владу у разі «непокори», ніж при Б. Обамі, зовнішня політика

якого зазнає нищівної критики з боку республіканців. Зокрема, М. Ромні вважає, що Білий дім повинен активніше підтримувати іранську опозицію й запровадити суворіші економічні санкції. Кандидат у президенти США заявив, що не дасть Ірану отримати ядерну зброю, якщо доведеться, і шляхом випереджаючого військового удару. Він також не підтримує політику Б. Обама в Афганістані та Лівії, звідки, на його думку, війська виводяться аж надто швидко. Крім того, цей кандидат вважає, що Вашингтон обрав для себе допоміжну роль у скиненні диктатури М. Каддафі, що ставить під сумнів позиції США, як лідера, негативно позначається на авторитеті країни як у відносинах із союзниками, так і з супротивниками.

Можна констатувати, що М. Ромні бачить США лідером, світовим домінантом і не хоче поступатись цією позицією, щоб під сумнівом не опинилася основоположна американська тріада: ми найсильніші, найрозумніші, найбагатші.

Водночас, на переконання заступника генерального директора Центру Разумкова В. Чалого, результати президентських виборів у США не вплинуть на відносини Сполучених Штатів і України. «Різких змін у стосунках України і США за будь-якого президента не буде. Але тональність взаємовідносин може змінитися, особливо при підготовці двосторонніх зустрічей. Я думаю, що з республіканцями президентові України буде важче домовитися про зустрічі, хоча це досить складно і сьогодні», – вважає В. Чалий.

За його словами, риторика республіканців відносно України може бути жорсткішою, більше уваги може приділятися внутрішній політиці в нашій країні. «Я думаю, що персоналії тут роль грають, але важливіше ситуація в самій Україні, та і в регіоні в цілому. Вона міняється і президент може вносити якісь свої корективи, але кардинально змінити він нічого не може. Незалежно від того, хто стане президентом у США, ясно, що Україна вже не розглядається в якості лідера демократичних процесів, навіть в перспективі», – зазначив експерт.

В українській пресі вже не раз з'являлися публікації про те, як зміниться ставлення Сполучених Штатів до нашої країни, якщо в США стане президентом республіканець. Одні спостерігачі вважають, що в цьому випадку нашій країні треба приготуватися до санкцій, а опозиція отримає значну підтримку. Інші, навпаки, відзначають «спорідненість душ» Республіканської партії і Партії регіонів. Однак, судячи з основних проблем у внутрішній і зовнішній політиці США, майбутньому президенту, до якої б партії він не належав, після перемоги буде не до України. Першим і основним завданням його буде впоратися з затяжною економічною кризою в США, негативні наслідки якої змусили Вашингтон переглянути глобальну присутність на світових політичних майданчиках. Нині всередині обох партій, як і в американському суспільстві в цілому, спостерігається переосмислення масштабів активного залучення США у міжнародні справи, обумовлене у значній мірі загостренням внутрішніх економічних проблем та

значним посиленням позицій Республіканської партії як у виконавчій гілці влади, так і серед населення.

Ще у 2009 р. дослідження фіксували значні розбіжності між Демократичною і Республіканською партією щодо політичних пріоритетів. Демократи та «незалежні» вважали основним завданням вирішення внутрішніх проблем, у той час як республіканці ставили вище боротьбу з тероризмом. Два роки потому ситуація – відмінна. В американському суспільстві спостерігається втома від надмірних американських зобов'язань за кордоном, а отже всі політичні сили враховуватимуть це у передвиборчій кампанії. Проголошене Б. Обамою поступове виведення військ з Афганістану і остаточне з Іраку – свідчення цієї тенденції. Крім того дефіцит бюджету потребуватиме скорочення витрат зовнішньополітичної сфери, а саме американських воєнних місій за кордоном, запровадження зон вільної торгівлі, надання фінансової допомоги іншим країнам, та витрат Держдепартаменту, Міністерства оборони, Розвідслужби. Між двома партіями існує згода щодо цих питань.

Згідно з дослідженням Пьюресеч-центру, більшість в обох партіях, включно з 55 % консервативних республіканців відзначили, що США слід надавати меншої ваги проблемам за кордоном і сфокусувати увагу на внутрішніх питаннях. Під час аналогічного опитування у 2004 р. 58 % респондентів підтримували активну участь США у міжнародних справах. Не дивлячись на те, що кількість республіканців-прибічників активної зовнішньої політики США зменшилась, серед них більше налаштованих на «силовий підхід». 50 % республіканців стоять на позиціях «мир завдяки силі», 38 % надають перевагу дипломатичним інструментам підтримання миру. Скорочення військових зобов'язань за кордоном підтримує 56 % республіканців, 63 % демократів, а також 72 % незалежних.

Таким чином, у сфері зовнішньої політики виникає консенсус між двома партіями щодо проведення більш прагматичного і зваженого з економічної точки зору курсу. Його проявом можна вважати внесення змін у бюджет в напрямі більш «економної зовнішньої політики» і скорочення зовнішньополітичних бюджетних витрат. Ця тенденція, на переконання експертів, збережеться незалежно від того, кандидат від якої партії переможе на виборах 2012 р. До цього, швидше за все, додадуться більший націоналізм і протекціонізм в американській зовнішній політиці.

Утім, яким би не був кінцевий підсумок президентських виборів у США, він обов'язково внесе нові акценти в україно-американські відносини та позначить новий виток розвитку співпраці між двома державами.

Партійна позиція

А. Потіха, наук. співроб.

А. Гриценко і «Громадянська позиція» в умовах об'єднавчих процесів

З наближенням виборчої кампанії опозиція все наполегливіше намагається переконати громадян в тому, що вона піде на вибори єдиним фронтом. Проте події засвідчують інше. Не багато минуло часу від тоді, як опозиціонери у День Соборності заявили (уже вкотре за останні роки) про єдність дій. У преамбулі підписаної Угоди Об'єднаної опозиції йдеться, що повноцінна реалізація політичних і соціальних прав громадян України неможлива без усунення правлячого режиму. Позбавляти його влади опозиція збирається конституційним шляхом – на парламентських виборах, де розраховує здобути більшість мандатів.

Щоб домогтися цієї мети, Об'єднана опозиція задекларувала, що погоджуватиме між собою усі дії щодо проведення чесних виборів, забезпечення справедливого підрахунку голосів і не допустить спотворення народного волевиявлення. Опозиціонери домовилися погоджувати кандидатури членів окружних і дільничних виборчих комісій, забезпечити їхню ефективну роботу. Як сказано в Угоді, єдиним опонентом для об'єднаної опозиції є чинний режим і ті політичні сили, які його уособлюють. Задля злагодженості дій опозиціонери відмовилися від публічної критики один одного і взаємопоборювання, запевнили, що будуватимуть свої відносини на принципах взаємоповаги.

Але не всі опозиціонери приєдналися до цієї угоди. Зокрема, партія УДАР В. Кличка, «Громадянська позиція» А. Гриценка та ряд інших.

Як з'ясувалося згодом, А. Гриценко, а також голова Європейської партії М. Катеринчук і новий лідер УСДП (на сьогодні «Україна – вперед!» – Ред.) Н. Королевська підписали свій окремий документ – «Маніфест громадянської солідарності». Окремо вони провели і свій флеш-моб: 200-метровим жовто-синім прапором з'єднали два береги Дніпра.

Минуло кілька місяців, а очікуваної єдності між опозиціонерами немає досі. Тож пересічному виборцю варто уважніше придивлятися до окремих політичних партій, щоб визначитись, на чию користь віддати свій голос під час виборів до Верховної Ради.

Серед політичних партій опозиційного спрямування, які позиціонують себе, як нові, оглядачі відзначають помітну активізацію «Громадянської позиції» А. Гриценка. За результатами соціопитувань, якщо б вибори президента пройшли у березні 2012 р., голова партії А. Гриценко набрав би 3,1 % голосів, випередивши лідера партії «Україна – вперед!» Н. Королевську (1,4 %), Голову Верховної Ради В. Литвина (1,4 %) та экс-президента В. Ющенка (0,7 %). На сьогодні за рейтингом популярності А. Гриценко наближається до таких політиків, як віце-прем'єр-міністр, міністр соціальної політики С. Тігіпко (3,8 %) та лідер ВО «Свобода» О. Тягнибок (3,6 %).

Зростання підтримки лідера партії в українських реаліях стає інструментом і для зміцнення позицій самої партії, проявом чого стає посилення інтересу до неї з боку інших політичних сил. На користь останнього свідчить, зокрема, влиття у лави «Громадянської позиції» «Української партії», яку очолює прикарпатський мільйонер, міський голова

Калуша І. Насалик. Рішення про об'єднання партій було ухвалено 31 березня і закріплено об'єднаним з'їздом «Громадянської позиції», на якому І. Насалика обрали заступником голови «Громадянської позиції».

Щодо фінансування нового об'єднання його лідери зазначили, що «Українська партія» і «Громадянська позиція» фінансувалися через членські внески ще до об'єднання. «Такий принцип збережеться і надалі», – заявили на брифінгу після об'єднаного з'їзду І. Насалик і А. Гриценко.

«У нас немає мішка грошей у Києві, який би потім розподілявся по регіонам між партійними осередками. Окрім членських внесків, є добровільні пожертви від підприємців та інших громадян, які підтримують нашу діяльність», – зазначив А. Гриценко.

Експерти, оцінюючи ситуацію, назвали її несподіванкою політичного тижня. Проте, на переконання більшості з них, від такого об'єднання виграли обидва: А. Гриценко отримує солідну і стабільну фінансову підзарядку, добирає собі електорат (здебільшого в Західній Україні), І. Насалик – набуває політичних бонусів, які заробив для нього партнер. Поза тим в експертних колах це об'єднання називають неприродним. Аналітикам важко збагнути, як досвідчений, принциповий, жорсткий критик нинішнього режиму А. Гриценко пішов на союз з олігархом, якого підозрюють у стосунках з центральною владою і який, у разі потрапляння до парламенту, може переметнутися у провладну більшість.

За словами експертів, А. Гриценко вимушений шукати партнерів. Адже самотужки потрапити до парламенту майже нереально. Невдачі у союзницьких переговорах з відомими політиками А. Матвієнком, М. Катеринчуком, В. Кличком підштовхнули до пошуку інших партнерів.

Разом з тим, на думку експертів, постать І. Насалика викликає суперечливі почуття. З одного боку, успішний господарник, з іншого – політик з мінливим характером, якому закидають «відсутність хребта». У 1998 р. став членом парламенту від виборчого блоку «Партія праці та Ліберальна партія – РАЗОМ». На наступних виборах опинився в лавах «Нашої України», але вже через вісім місяців пішов від В. Ющенко і разом з деякими іншими соратниками потрапив у «Регіони України». Після Помаранчевої революції відбувся перехід І. Насалика до лав Української народної партії, а потім – до БЮТ, вихід звідти і створення виборчого проекту «ЕКО+25 %»...

Як відзначають оглядачі, на Прикарпатті нині цінують міського голову І. Насалика, бо він «вибив» з Києва кошти на утилізацію хімічних відходів, відремонтував у Калуші ліфти, полатав усі дахи, вставив пластикові вікна у школах і на сходових майданчиках висоток, зробив ще багато чого корисного. Водночас калушани не можуть пробачити мерові покривання свого заступника В. Радецької, яку той привіз зі столиці. Проти неї ополчилася місцева громада через те, що на одній з нарад В. Радецька сказала місцевим медикам: «Вы – генетически недоразвитый регион... Цыгане вы немые и нечесанные... Мне говорили, что в этом регионе была зона, теперь понятно, откуда такие гены... Вы разбиваете себе лбы, когда бьете поклоны в церкви, а ничего в душе святого у вас нет... Пишите заявления об

увольнени. Всех уволю за саботаж...».

Експерти вважають, що А. Гриценку буде важко співпрацювати в одній зв'язці з людиною, яка виявилась уплутаною в таку, далеко не побутову історію, і не продемонструвала очікуваної громадою позиції.

Утім, на переконання голови соціологічної групи «Український барометр» В. Небоженка, будь-які союзи в Україні можна тільки вітати. «Це значно краще, ніж те, що ми зараз маємо в розрізненому націонал-демократичному середовищі української політики. У випадку Гриценка-Насалика є проблема взаємовідносин політики і бізнесу, але це – ризики двох лідерів, їхня взаємна відповідальність. Це їм з'ясовувати між собою стосунки, справами доводити, що їхній союз відбувся з благих намірів», – підкреслив експерт.

В. Карасьов, директор Інституту глобальних стратегій, вважає, що цей союз може бути довговічним. «Гриценко – політик, Насалик – бізнесмен. Жодної конкуренції між ними немає. Хоча не виключаю, що з часом політичні апетити Насалика і тих, хто за ним стоїть, можуть прийти у невідповідність із баченням політики, яке є у Гриценка, – і це може призвести до конфліктності... Загалом, цей альянс доволі дивний. Але, напевно, іншого вибору у Гриценка не було», – вважає В. Карасьов.

Водночас, на його переконання, шанси оновленої «Громадянської позиції» автономним партійним списком потрапити до парламенту примарні. Кандидати від цієї політичної сили можуть пробитися до Верховної Ради лише у мажоритарних округах. Тож оглядачі прогнозують продовження А. Гриценком пошуків потенційних політичних партнерів.

Більшість експертів погоджуються з таким твердженням і в цьому контексті звертають увагу на тривалий переговорний процес політичної партії А. Гриценка з УДАРом В. Кличка. Проте останній, схоже, вирішив «штурмувати» Верховну Раду самостійно. Відповідаючи нещодавно на запитання журналістів, чи тривають переговори про об'єднання з партією УДАР В. Кличка, А. Гриценко сказав, що «наразі переговорів немає». Однак він не виключив, що такі переговори можуть відновитися.

Незважаючи на відсутність позитивного результату переговорного процесу з УДАРом, А. Гриценко наголосив на тому, що не збирається конкурувати з В. Кличком по Києву і не планує балотуватися на посаду мера міста. Відповідаючи на запитання, чи буде він претендувати на посаду мера, А. Гриценко сказав: «Не планував. Я не бачу необхідності йти на вибори мера Києва в цій ситуації». Він наголосив, що в даному випадку краще робити щось інше на іншому напрямку.

Водночас А. Гриценко запевнив, що підтримає на посаду столичного мера кандидатуру лідера партії УДАР В. Кличка, якщо той вирішить балотуватися. «Якщо Віталій поставить собі це за мету – я його підтримаю», – додав народний депутат.

Говорячи про перепони, які заважають партіям УДАР та «Громадянська позиція» об'єднатися, попри попередні декларації, А. Гриценко зауважив, що це можливо лише за умови, якщо з партії В. Кличка будуть виключені ті люди, які

нині працюють з владою. «Об'єднання з партією УДАР В. Кличка відбудеться за однієї умови – якщо з цієї партії будуть вилучені „тушки”», – сказав він. Крім того, додав А. Гриценко, з партії В. Кличка мають піти люди, що мають кримінальне минуле.

Експерти відзначають, що принципові вимоги А. Гриценко висуває не лише до УДАРу. Зокрема, наголошуючи на можливості переговорів про об'єднання з іншими опозиційними партіями, лідер «Громадянської позиції» зазначив, що такі переговори мають ґрунтуватися на резолюції, яку ухвалив партійний з'їзд.

Ідеться про резолюцію, ухвалену на об'єднаному з'їзді 31 березня 2012 р. У резолюції наголошується, що партія «Громадянська позиція» перебуває в опозиції до нинішньої влади. Лідери партії публічно заявляють, що не погодяться на будь-які кадрові пропозиції від влади. Кожен кандидат на парламентських виборах від партії «Громадянська позиція» письмово пообіцяє, що, ставши депутатом, за жодних умов не залишить партію, не погодиться на кадрові пропозиції від влади, і голосуватиме консолідовано, відповідно до рішення партії та фракції. У разі, якщо обраний депутат від партії порушить вимоги опозиційності, то буде публічно ухвалено рішення про виключення такого депутата з партії та фракції. Партія ініціюватиме відкликання депутата.

Головна ідея викладених вимог – домогтись оновлення політикуму. На переконання А. Гриценка, сьогодні люди обиратимуть між правдою і брехнею, «чесним» та «злодієм». Актуальним стає не те, наприклад, яким саме має бути закон, а те, щоб будь-який прийнятий закон виконувався. Головною проблемою в цьому контексті політик вважає втрату державними діячами моральності та відповідальності, відверте нехтування ними інтересами держави і слідування власним егоїстичним інтересам.

За його словами, ключовими при формуванні списку опозиції мають бути чистота рядів, опозиційність, альтернативні рішення та їх виконання. «Ми повинні привнести нову якість в політику, нові ідеї, іншу мораль. Якщо об'єднаємо зусилля і приведемо нових людей – моральних, відповідальних, професійних – громадяни нам повірять і підтримають», – запевняє А. Гриценко.

Він також наголошує на тому, що опозиція повинна бути справжньою альтернативою владі, що означає не просто казати, що злочинна влада краде, а називати прізвиська крадіїв і потім притягати їх до відповідальності. «Опозиція не повинна говорити, що все, що робить влада, – погано. Вона повинна пропонувати, що робитиме натомість: з виборами, щоб вони були чесними, як боротиметься з корупцією, як приводитиме до ладу судову систему, силовий блок тощо», – заявляє А. Гриценко.

Окрім цього політик переконаний – якщо опозиція ставить перед собою стратегічну мету, відповідною має бути і стратегія перемоги. «Коли ми говоримо про об'єднання, потрібно зняти тему лідерства, хто буде президентом, прем'єром, спікером. Лідерів визнають, а не призначають. Тому краще було б зосередитися навколо включення до списку опозиції

шанованих громадських діячів, одна присутність яких покаже, що цей список – чистий, що в ньому немає жодних моральних уродів і жодної потенційної тушки. Це дозволить прийти у парламент новим силам», – вважає А. Гриценко.

«Ніякого уряду народної довіри після парламентських виборів не буде. Після повернення до старої Конституції та внесення змін до 32 законів про владу за все в Україні відповідає В. Янукович. Тому можна поставити прем'єром А. Яценюка, але інших міністрів будуть міняти, не питаючи його дозволу. Тож про яку народну довіру може іти мова», – попереджає лідер «Громадянської позиції».

А. Гриценко впевнений, що зміна влади відбудеться вже на президентських виборах, проте парламентські мають відбутися для того, щоб президентські залишилися як такі. «Опозиція повинна ставити для себе надзавдання – отримати 300 голосів у парламенті, щод не допустити обрання наступного глави держави у ВР. І при тій недовірі до влади, яка існує сьогодні, якщо опозиція запропонує переконливу альтернативу і до її рядів долучаться люди, за якими немає недовіри, які відрізняються від влади не прізвищами, а якістю, інтелектом, тоді нас буде 300», – наголошує А. Гриценко.

Говорячи про вибори до парламенту, політик пропонує скористатися досвідом президентських виборів, коли на його сайті в режимі онлайн публікувалася інформація про добровільні надходження до виборчого фонду і витрати на проведення агітації.

Заступник голови «Громадянської позиції» також поділяє цей підхід. «Вибори до місцевих органів влади фінансували члени „Української партії“. Щодо парламентських виборів – переконаний, буде цілий пул підтримки підприємців, які хочуть змінити умови функціонування в економічній, соціальній, духовній та іншій сферах. „Громадянська позиція” у фінансовому плані не залежатиме від жодних фінансово-промислових структур, на відміну від партій, що представлені зараз у парламенті», – заявив І. Насалик.

У свою чергу А. Гриценко повідомив, що наразі готується передвиборча програма партії. При цьому при висуванні кандидатів від об'єднаної партії ключовими вимогами будуть відповідальність та професійність. «Ми рентгеном просвічуватимемо кожного кандидата. Моральна планка буде витримана», – запевнив політик. І. Насалик з цього приводу, також, додав, що в лідерів партії є право вето. «Тому якщо хтось з кандидатів не буде відповідати нашим принципам, він не буде включений до списку», – підкреслив І. Насалик.

Крім того, лідери «Громадянської позиції» заявили, що не будуть диктувати місцевим осередкам, кого саме висувати на парламентські вибори. «У нас точно не буде „парашутистів”, які скидаються з Києва в округ. „Громадянська позиція” йтиме на вибори, спираючись на думку громади», – наголосив А. Гриценко.

Щодо подальшої боротьби, то на думку А. Гриценка, протистояти «бульдозерній» владі можна лише об'єднуючи людей, а не роз'єднуючи.

Він разом зі своїм заступником запевнили, що робитимуть все для

реального об'єднання опозиції. «Зупиняти «бульдозер» В. Януковича, який нищить демократію, треба, об'єднуючи ряди, а не роз'єднуючи їх. Для нас немає жодного значення, представлена опозиційна партія в парламенті чи ні, в КОДі чи не в КОДі. Треба об'єднувати всіх. Якщо хтось вважає, що на двох створив союз і вже готовий перемогти самостійно – я бажаю успіху, але „бульдозер” все одно сильніший. Треба кожен багнет рахувати, шанувати і об'єднувати», – заявив голова партії «Громадянська позиція».

Він переконаний, що кожен з партійних вождів має усвідомити власну відповідальність. Не тільки підписувати декларації, меморандуми, універсали, а насправді об'єднувати зусилля, як того вимагає суспільство. «Ті, хто підписав угоду 22 січня, а потім її не виконав на Житомирщині, Полтавщині, в Обухові, мають покаятися і визнати, що далі так не повинно бути. Сідати за стіл і домовлятися можна буде тоді, коли відновиться довіра», – констатував А. Гриценко.

Подібну точку зору висловив його заступник І. Насалик. За його словами, склалася традиція, що Верховна Рада формується за домовленістю політичних лідерів, які з парламенту зробили акціонерне товариство. «Те, що відбувається зараз, також є домовленістю політичних лідерів, а не реалізацією принципів, задекларованих партіями. Тільки коли всі від домовленостей політичних лідерів перейдуть до реалізації політичних принципів, відбудеться реальне об'єднання опозиції», – зазначив І. Насалик.

Виходячи з ситуації, що склалась в опозиційному таборі, «Громадянська позиція» поки що не визначилась з власним форматом участі у майбутніх парламентських виборах. З причин, які, за словами А. Гриценка, залежать не тільки від лідерів партії, оскільки, по-перше, вибори – це підтримка людей; по-друге – людські, інформаційні і фінансові ресурси, які обмежені; нарешті, по-третє – це незавершені переговори в таборі опозиції. Серед варіантів участі «Громадянської позиції» у виборах політик назвав самостійний похід, участь в об'єднаному списку опозиції і завершення переговорів з В. Кличком.

При цьому А. Гриценко не відкидає можливості для своєї партії подолати 5 %-вий прохідний бар'єр через неухильне падіння рейтингу влади і перехід голосів до опозиції. Він нагадав, що після 1,5 року роботи партія «Громадянська позиція» перебуває на сьомому місці в партійному рейтингу України. «Останнє опитування компанії „Рейтинг” дало нам 2,7 %, останнє опитування КМІСу – 3 %. Тобто наш нинішній рівень – близько 3 %. Якби вибори були зараз, зрозуміло, що „ГП” не подолала б бар'єр у 5 %. Але попереду – більше ніж півроку. Це можливість агітації, посилення партії людьми, у тому числі, і з „третього сектору”, із громадськості – людьми, які можуть отримати шанс потрапити до Верховної Ради», – зазначив А. Гриценко.

Що стосується можливості приєднатись до об'єданого списку опозиції, А. Гриценко зазначив, що виступає за те, щоб його очолював не партійний лідер, а громадський діяч, правозахисник, відомий журналіст. При цьому у такому списку партія має посісти «адекватне, гідне місце».

«Третій варіант (він ще можливий, двері не зачинено) – результативне

завершення переговорів з Віталієм Кличком, для цього ще є час», – сказав А. Гриценко.

«І четвертий варіант: якщо б я, А. Гриценко, хотів сам потрапити до парламенту, то, напевно, міг би піти на вибори у Голосіївському окрузі, в якому живу, і там перемогти. Але я цей варіант виключаю. Вважаю, що керівник партії не повинен для себе готувати запасний аеродром і тим самим посилати всім партійцям сигнал про те, що він не вірить у наш спільний успіх», – наголосив політик.

Отже, остаточний формат участі «Громадянської позиції» у виборах буде визначений на рубежі травня – першої половини червня. На цьому етапі будуть враховані і соціологічні опитування, і спілкування з людьми, буде визначено реальний рівень підтримки партії і шанси подолати 5 % бар'єр (*Гриценко розповів, що заважає об'єднатися з Кличком* (<http://grytsenko.com.ua>). – 2012. 04.04; *Гриценко закликав представників «Фронту змін» виключити «тушок» з НУ – НС* // (<http://grytsenko.com.ua>). – 2012. – 03.04; *Об'єднану опозицію має очолити позапартійна людина, яка ніколи не стане «тушкою», – Гриценко* (<http://news.dt.ua>). – 2012. – 27.03; *«Українська партія» приєдналася до партії «Громадянська позиція»* // (<http://news.dt.ua>). – 2012. – 31.03; *Політичний шлюб. За розрахунком?* (www.wz.lviv.ua). – 2012. – 03.04; *Об'єднавчий з'їзд партії «Громадянська позиція»* // (<http://grytsenko.com.ua>). – 2012. – 31.03; *Анатолій Гриценко: «Мы ведь понимаем, что имеем дело с бандой...»* // (<http://obkom.net.ua>). – 2012. – 11.04).

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

22 марта 2012 года Украина в полном объеме выполнила взятые на себя обязательства, обеспечив вывоз в РФ (Россию) при содействии США и МАГАТЭ (Международного агентства по атомной энергии) последней партии высокообогащенных ядерных материалов из Харьковского физико-технического института.

«Этим шагом Украина в очередной раз подтвердила свою многолетнюю приверженность ядерному разоружению и нераспространению и сделала практический вклад в дальнейшее укрепление режима нераспространения, установленного договором о нераспространении ядерного оружия.

В рамках реализации двусторонних договоренностей с США Украина получила эквивалентное количество низкообогащенного урана и соответствующее оборудование. Кроме этого, при финансировании США начались работы по строительству, с применением самых современных технологий, на базе Харьковского физико-технического института новейшего источника нейтронов.

В апреле 2010 года во время визита в США Президент В. Янукович заявил о намерении Украины избавиться от высокообогащенного урана при технической и финансовой помощи США до начала проведения 26–27 марта 2012 года в Сеуле следующего саммита по тематике ядерной безопасности (*Левый берег* (http://lb.ua/news/2012/03/22/142203_ukraina_vivezla.html)). – 2012. – 22.03).

* * *

Вчені з Кракова стали Почесними професорами Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Сьогодні на запрошення ректорату Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу заступник голови обласної державної адміністрації Р. Іваницький взяв участь в урочистому засіданні Вченої ради з нагоди вручення Почесних звань вченим з Польщі.

Зокрема, за рішення університетської Вченої ради звання «Почесний професор» отримали: ректор Краківської гірничо-металургійної академії А. Тайдусь, професор цього вишу В. Борецький та директор Західного наукового центру НАН України і МОНМС України З. Назарчук.

Генеральний консул Республіки Польща у Львові Я. Дрозд отримав Почесну відзнаку Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу «за співпрацю споріднених вишів України і Польщі».

«Співпраця навчальних закладів двох країн – надзвичайно ефективна, – зазначив Я. Дрозд. Контакти між Україною та Польщею мають бути не лише на найвищому рівні, але й між спільнотами вчених».

«Плідна співпраця налагоджена між Прикарпатським та Варшавським університетами, підписані угоди між польськими воєводствами та районами Івано-Франківщини. Дружні стосунки двох держав та втілення нових проектів прописані у дорожніх картах президентів України й Польщі», – наголосив у своєму вітальному слові заступник голови облдержадміністрації Роман Іваницький.

Краківська гірничо-металургійна академія – один з найбільших і найбільш розвинених технічних університетів Європи. Підготовку кадрів для гірничовидобувної промисловості здійснюють також на гірничих факультетах Сілезької Політехніки (м. Глівіце) і у Вроцлавській Політехніці (*Івано-Франківська обласна державна адміністрація* (<http://www.if.gov.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=15684>)). – 2012. – 19.03).

* * *

Вперше на Хмельниччині відбулася світового рівня Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні форми міжнародного регіонального співробітництва».

На заході були присутні делегації з Польщі, Хорватії, Румунії, Білорусії, Росії, громадські організації земляцтв Хмельниччини, знані

науковці провідних вузів України, Росії, Польщі, виробничники, посадовці центральних та місцевих органів влади, представники владних та недержавних установ. Конференція в основному направлена на вивчення та обговорення перспектив та пріоритетів міждержавного співробітництва, аби в подальшому спрямувати технологічні ноу-хау закордонних партнерів на розвиток Хмельниччини, відтак, досягти стратегічних цілей розбудови краю – забезпечити добробут кожного його жителя, підвищити конкурентоспроможність області. Відкриваючи наукове зібрання, голова облдержадміністрації В. Ядуха привітав гостей на благодатній землі Хмельниччини, ознайомив з потенціалом нашого краю, Національними проектами, що впроваджуються на його теренах. «Хмельниччина – це регіон зі стабільною суспільно-політичною ситуацією, значним виробничим потенціалом, який є привабливим для потенційних інвесторів, цікавим для налагодження і розвитку міжрегіональних, міжнародних зв'язків та взаємовигідного співробітництва», – підкреслив В. Ядуха.

Варто зазначити, що наразі Хмельниччина співпрацює з партнерами з 96 країн світу. Основними зовнішньоторговельними партнерами краю є Російська Федерація, Білорусія, Німеччина, Чеська Республіка, Польща, Китай, Республіка Корея, Італія, Молдова, Нідерланди, Туреччина, Казахстан. Впродовж останніх п'яти років вкладення іноземного капіталу в економіку області зросли в 2,5 рази. В. Ядуха детально зупинився на тих масштабних інвестиційно-інноваційних проектах, які реалізуються в області із залученням як іноземного, так і вітчизняного капіталу.

На сьогодні Хмельницька область вже має 19 міжнародних міжрегіональних угод про співпрацю з регіонами Російської Федерації, Білорусії, Литви, Польщі, Румунії, Грузії, Китаю та Хорватії.

У перший день роботи Міжнародної науково-практичної конференції під час пленарного засідання проблематика регіонального розвитку у глобалізованому світі розглядалася за кількома напрямками: створення технопарків як якісний крок до інтеграції та економічного зростання; кластери як інноваційний інструмент підвищення конкурентоспроможності та експортного потенціалу регіону; вільні економічні зони та території пріоритетного розвитку; транскордонне співробітництво та спеціальні інструменти стимулювання розвитку територій тощо.

Підсумком Міжнародної науково-практичної Конференції «Іноваційні форми міжнародного регіонального співробітництва» стали рекомендації, вироблені її учасниками після узагальнення пропозицій, що надішли. Зокрема, пропонується, аби учасники іноземних делегацій інформували своїх співвітчизників про Україну та Хмельницьку область. Представники бізнесових кіл та громадських організацій мають більш плідно співпрацювати з вченими, використовувати, насамперед, регіональний науково-прикладний потенціал, вишукувати виходи на нові ринки, оптимізувати співвідношення ціни і якості, надавати перевагу у роботі інноваційній техніці та технологіям, аби гармонізувати інтереси бізнесу територіальних спільнот, активно співпрацювати з органами влади. Органи

місцевого самоврядування мають сприяти бізнесу і науці, громадськості у реалізації продуктивних ідей та проектів. Рекомендації також зобов'язують місцеву владу в місцевих бюджетах передбачити кошти для підтримки розвитку інфраструктури інновацій, сприяти розвитку кластерів. Центральні ж органи влади мають забезпечити розробку нормативно-правової бази, створення національної інноваційної системи, тощо. Після доопрацювання, документ буде оприлюднено (*Сайт Хмельницької облдержадміністрації* (http://www.adm-km.gov.ua/index.php?subaction=showfull&id=1332438191&archive=&start_from=&ucat=5&). – 2012. – 22.03).

* * *

Декан філософського факультету Академії Ігнатіанум у м. Краків, завідувач кафедри когнітивістики Ягеллонського університету, професор Й. Бремер зустрівся зі студентами й ректором Житомирського державного університету ім. І. Франка. Зокрема, польський професор спочатку прочитав лекції студентам, а потім зустрівся з ректором вузу та обговорив проблеми світової кризи освіти, яка зумовлена її масовізацією. Обидва професори дійшли думки, що потрібно залишатися оптимістами і цей оптимізм мають задавати філософи.

Також під час зустрічі ректор ЖДУ розповів професору з Польщі про діяльність університету в рамках «Угоди про консорціум із Варшавським університетом» і подарував низку книг. Також Петро Саух презентував Й. Бремеру п'ять наукових видань, які випускаються у ЖДУ імені Івана Франка. Варто зауважити, що особливу зацікавленість у професора з Польщі викликало видання «Українська полоністика» – єдиний журнал в Україні такого типу, який містить публікації з філософії, філології та історії. Адже, як зазначив під час спілкування професор Й. Бремер, він в першу чергу є філософом мови.

У відповідь на отримані від ректора ЖДУ книги професор із Польщі подарував П. Сауху свою книгу англійською мовою «Вплив єврейської культури і мислення на реальність» і підкреслив, що зацікавлений у співробітництві. Відтак наступним етапом зустрічі науковців стали переговори щодо співпраці між ЖДУ імені Івана Франка і Академією Ігнатіанум та Ягеллонським університетом (Польща). Як результат, намічено перші кроки у цьому напрямку – обмін науковою інформацією і публікації викладачів академії та університетів у наукових журналах обох сторін (*20minut.ua* (<http://20minut.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8-%D0%96%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B0/news/10222559>). – 2012. 20.03).

* * *

Луганский национальный университет будет создавать новые

сорта пшеницы. Новые сорта озимой пшеницы создают совместно селекционеры Луганского национального университета им. Т. Шевченко и ростовские ученые, представители Донского зонального научно-исследовательского института сельского хозяйства Российской сельхозакадемии. Луганский вуз и ростовский НИИ подписали соответствующий договор о сотрудничестве.

Совместно будут проводиться не только селекционные исследования. В планах также обмен студентами, магистрантами и молодыми учеными, проведение международных научных конференций.

Договор – результат многолетнего научного диалога между ведущими специалистами в области селекции Украины и России. В частном порядке шел обмен опытом, новинками селекции. Теперь совместная работа нескольких исследователей стала основой для сотрудничества целых научных коллективов.

Договор подписали в Луганске президент ЛНУ В. Курило и Директор ДЗНИИСЗХ В. Зинченко в ходе визита делегации Донского института в Луганск.

«Предварительные переговоры о расширении и укреплении сотрудничества с российскими коллегами в научно-исследовательской сфере проходили на базе Донского института, куда ездили представители ЛНУ, в том числе и заведующий кафедрой садово-паркового хозяйства ЛНУ. академик Национальной академии аграрных наук Украины А. Шевченко», - рассказал ректор ЛНУ С. Савченко.

Именно академик А. Шевченко возглавит совместные проекты с ростовскими коллегами. С российской стороны партнерство будет курировать заведующий отделом селекции и семеноведения пшеницы и тритикале ДЗНИИСЗХ А. Грабовец.

«В этом году на экспертизу Госсортиспытания передаем сорт озимой пшеницы – продукт совместной селекции – «Губернатор», - рассказал А. Шевченко. Когда пройдет экспертиза, осенью можно будет высаживать сорт на украинских полях. В Старобельске на полях ЛНУ уже растут 2 сорта озимой пшеницы, созданных совместно с ростовскими селекционерами: «Станислава» и «Лугастар».

Новые сорта, по словам ученых, отличаются высокой морозо- и засухоустойчивостью, что особенно важно в современных климатических условиях Украины и ряда российских регионов. Кроме того, новинки дают высокую урожайность, имеют более высокое содержание белка, клейковины (*City News* (<http://www.citynews.net.ua/news/18357-luganskiy-nacionalnyy-universitet-budet-sozdavat-novye-sorta-pshenicy.html>). – 2012. – 20.03).

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності

В прошлом году ученые Одесского национального университета им. И. Мечникова запатентовали 34 изобретения. Как считает ректор ОНУ И.

Коваль, они будут учтены при составлении единого общенационального рейтинга вузов Украины.

Интересы университетской науки простираются от исследования влияния бактериофагов на иммунную систему до изучения темной энергии и темной материи в многомерной космологии. Работы ученых ОНУ за прошлый год можно объединить по направлениям: теоретическая физика, ядерная физика, радиофизика и астрономия, механика, энергетика и энергосбережение, химия, биология, биотехнологии питания, охрана окружающей среды.

Сегодня в вузе города функционируют 24 научные школы, три научно-образовательных центра, трудятся 1135 ученых. Работа доктора физико-математических наук Я. Лепиха по созданию сенсоров нового поколения с помощью достижений акустической и молекулярной электроники номинирована на Госпремию Украины в области науки и техники (*Наука развивается вопреки кризисам // Порто-Франко*(http://porto-fr.odessa.ua/index.php?art_num=art003&year=2012&nnumb=09). – 2012. – 8.03).

* * *

Ученые Луганского национального университета им. Т. Шевченко за год заработали свыше 415 тысяч гривен на научных инновациях для региона. Среди изобретений, которые окупаются, – новые сорта сельскохозяйственных культур (пшеницы, гороха), разработка продуктов лечебно-профилактического назначения на основе гидробионтов Черного моря.

Кроме того, научный поиск исследователей Луганского национального университета принес преподавателям вуза ряд международных грантов, государственных премий и стипендий.

За достижения в науке были отмечены кафедры теории литературы и компаративистики, химии и биологии, олимпийского и профессионального спорта, социальной педагогики. Самый высокий личный научный рейтинг в ЛНУ у доктора филологических наук А. Галича, доктора химических наук В. Дьяченко, доктора исторических наук М. Бурьяна и доктора психолого-педагогических наук Сергея Харченко (*В луганском вузе рассказали, сколько*(<http://nashagazeta.com.ua/3071-v-luganskom-vuze-rasskazali-skolko-uchenye-zarabotali-na-innovaciyah-luganskcommentsua.html>). – 2012 – 01.03 *о ученые заработали на инновациях // Наша газета*).

Діяльність науково-дослідних установ

Украинские полярники будут искать в Антарктиде полезные ископаемые и причину глобального потепления. Семнадцатая экспедиция украинских полярников отправилась в Антарктиду. Нынешнюю зимовку на станции «Академик Вернадский» проведут 11 человек.

По сообщению Национального антарктического научного центра, исследовать проблему глобального потепления и вести поиск полезных ископаемых будут биологи, геофизики, метеорологи – участники украинской экспедиции. «На этот раз каждый участник экспедиции будет выполнять несколько обязанностей. Так распорядился кризис – нет денег», – сказал Н. Старинец, начальник антарктической экспедиции, объясняя сокращение количества ее участников.

Полярники должны преодолеть долгий путь: после перелета в Лондон их ждет трансконтинентальный рейс в Аргентину. Затем с юга страны, с Ушуайи, они морем доберутся до архипелага Аржентайн, где расположена станция. Станция основана в феврале 1996 г. – тогда Британская Антарктическая служба передала Украине свою станцию «Фарадей», которая впоследствии была переименована в «Академика Вернадского» (*Ирта-факс* (<http://irtafax.com.ua/news/2012/03/2012-03-16-49.html>). – 2012. – 16.03).

* * *

Президиум Национальной академии наук Украины и руководство ДТЭК приняло решение о разработке «Программы выполнения технологических проектов для компании ДТЭК».

Целью программы станет формирование отечественных научных решений и технологий в сферах прогнозирования состояния горных пород, разработки способов оставления породы в шахте, повышения эффективности дегазации шахт и т.д. Такой формат общения ученых и представителей бизнеса был применен впервые. Он позволил участникам поближе познакомиться с разработками украинских научно-исследовательских институтов в области добычи и обогащения полезных ископаемых. ДТЭК представил свое видение 10 наиболее серьезных проблем, с которыми сталкиваются украинские угольные предприятия, и для решения которых необходима помощь научного сообщества.

Особое внимание в программе уделено вопросам экологии, эффективности производства и промышленной безопасности. То есть прогнозированию горного массива, использованию отвалов, очистке шахтных вод, снижению содержания серы в горной массе, разработке новой технологии безопасной сварки металла в шахтах, аналогов которой нет в мире. Предусмотрено отдельное исследование на тему "Здоровье и трудовое долголетие горняков" с целью снижения уровня профессиональных заболеваний на угольных предприятиях.

Тесное взаимодействие науки и бизнеса поможет обеспечить высокую производительность на предприятиях ДТЭК и позволит реализовать главную цель – сделать добычу угля в Украине безопасной (*Пилипенко А. В новом формате: Президиум Национальной академии наук Украины и руководство ДТЭК приняло решение о разработке "Программы выполнения технологических проектов для компании ДТЭК" // Вечерний Донецк*

(<http://www.vecherka.donetsk.ua/index.php?id=4647&show=news&newsid=100>)

681). – 2012. – 05.03).

Інформаційні технології

Кіровоградському державному педагогічному університету ім. В. Винниченка (КДПУ) надано двомісячний тестовий доступ до баз даних EBSCO. З 15 березня по 15 травня 2012 року Кіровоградський державний педагогічний університет отримав унікальну можливість тестового доступу до іноземних ресурсів з питань освіти інформаційної агенції EBSCO PUBLISHING.

Бази даних EBSCO містять понад 6 тис. електронних версій відомих іноземних журналів, газет, близько 1300 брошур, енциклопедій, довідників і реферативних збірників. EBSCO надає можливість пошуку повнотекстових, рецензованих спеціалізованих матеріалів різної тематики за 60 пошуковими ознаками. Вхід за посиланням <http://search.ebscohost.com/> (*Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка* (http://www.kspu.kr.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=397%3Aebsco&catid=35%3A2011-02-18-08-20-36&Itemid=153&lang=uk)). – 2012. – 15.03).

Підготовка науково- і науково-педагогічних кадрів

Луганський національний аграрний університет став учасником III Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2012», которая состоялась в Киеве в выставочном центре «КиївЕкспоПлаза». Виставка, організована Міністерством освіти і науки, молодіжної та спорту України і Національною академією педагогічних наук України, презентує досягнення, педагогам, ученикам, спеціалістам, органам державної влади і управління в широкому спектрі досягнень національної системи освіти, результати творчої діяльності педагогічних і наукових колективів, досвід інноваційної модернізації всіх напрямків освіти, міжнародного співробітництва навчальних закладів, роботи освітніх установ з соціальними партнерами. На виставці були представлені 765 провідних навчальних закладів і інших освітніх структур, в тому числі зарубіжних.

В рамках виставки проводились конкурси по 9 номінаціям, а також рейтинговий конкурс на присудження Гран-при по різних напрямках. Згідно рейтингу, високі показники діяльності ЛНАУ дозволили університету стати одним з провідних університетів України в сфері реалізації наукової діяльності. Міністр освіти і науки, молодіжної та спорту Д. Табачник в торжественній обстановці нагородив ЛНАУ Гран-при і присудив почесне звання «Лідер наукової діяльності».

Кроме этого, участвуя в конкурсе на лучший выставочный стенд, который впервые проводился в рамках этой выставки, университет был отмечен наградой за лучший выставочный стенд в номинации «Оригинальность выставочного стенда». Этому способствовал комплексный подход и современные дизайнерские решения в популяризации высшего аграрного образования в Украине и за рубежом. Также за успешную организаторскую деятельность по внедрению инноваций в образовательный процесс Луганский национальный аграрный университет и его ректор В. Ткаченко были награждены почётными грамотами Министерства образования и науки, молодёжи и спорта, Академии педагогических наук Украины.

В рамках выставки Луганский НАУ провёл мастер-класс «Технологии получения маточного молочка и особенности его использования». Докладчиками выступили начальник учебно-научно-производственного центра пчеловодства А. Папченко и студенты биолого-технологического факультета. Мастер-класс вызвал большой интерес у коллег из аграрных университетов и других посетителей выставки. Участники мастер-класса получили почётные дипломы и грамоты за его успешное проведение (*Паралель-Media* (<http://paralel-media.com.ua/p45350.html>). – 2012. – 19.03).

* * *

У 2012 році уряд продовжить реформування в сфері аграрної освіти та науки. В рамках реформування аграрної освіти і науки продовжитися оптимізація кількості аграрних вузів, інтеграція наукових та освітніх установ, збільшення кількості студентів, створення ефективної системи підвищення кваліфікації кадрів та підвищення якості освіти до європейського рівня. Про це сьогодні, 21 березня, під час слухань у Комітеті ВРУ з питань аграрної політики та земельних відносин, повідомив заступник міністра аграрної політики та продовольства О. Сень.

«У системі навчальних закладів Міністерства аграрної політики України створені широкі можливості для здійснення ступеневої підготовки і задоволення освітніх потреб. Сьогодні необхідно продовжити та довести до кінця реформування аграрної освіти та науки, враховуючи ті процеси, що відбуваються в сільському господарстві та взагалі в світі», - зазначив О. Сень.

У рамках виконання стратегії реформування аграрної науки планується оптимізувати кількість вищих навчальних закладів і наукових установ. Після завершення реформування функціонуватиме сім ВНЗ III-IV рівнів акредитації, два – I-II рівнів акредитації та 38 наукових установ Національної академії аграрних наук України.

«Цей етап реформ дозволить уникнути об'єднання аграрних вишів з іншими вищими навчальними закладами за територіальним принципом, оскільки для ефективного функціонування закладів сільськогосподарського профілю, а особливо їх науково-виробничих підрозділів, необхідна прив'язка до природно-кліматичних зон», – підкреслив заступник міністра.

Мінагрополітики визначено 7 регіонів, де буде створено навчальні

науково-виробничі комплекси (ННВК) – Донбаський, Слобожанський, Подільський, Прикарпатський, Південний, Таврійський та Поліський. При формуванні такого розподілу враховувалися природний і ресурсний потенціали регіонів, площа ріллі, тип клімату, чисельність населення, частка сільського населення, переважаючі галузі сільського господарства, поголів'я худоби тощо.

У рамках Концепції розвитку сільських територій, яка наразі розробляється Міністерством, на базі ННВК буде відбуватися навчання лідерів сільських територіальних громад, розроблятися моделі різних форм господарювання для сільськогосподарських домогосподарств та надаватися інформаційно-консультативні послуги сільському населенню (*Інформаційне агентство «Регіональні Новини»* (<http://regionews.com.ua/node/36451>)). – 2012. – 21.03).

* * *

С. Ніколаєнко: реформа аграрної освіти – 7 університетів замість 22:

Міністерство аграрної політики і продовольства вирішило реформувати вищу аграрну освіту. Суть реформи полягає в розбивці України на 7 регіональних навчально-наукових-виробничих комплексів.

Сама ідея регіональної кооперації, взаємодії наукових і освітніх установ, виробничників є доброю. Але нині в аграрному відомстві перебуває 22 університети, академії, інститути, 118 технікумів і коледжів. В них у розпорядженні є більше 70 тис. га землі. І незрозуміло, на основі яких критеріїв планується з 22 аграрних університетів обрати 7, які залишаться університетами, а решту 11 зробити філіями.

Наприклад, в Південний навчально-науковий-виробничий комплекс (ННВК) планується включити три аграрних вузи – Херсонський, Одеський і Миколаївський. Передбачається залишити університет в Миколаєві, а Херсонський і Одеський державні агроуніверситети зробити філіями. Як бути з науковими школами, традиціями, напрацьованими виробничими зв'язками? Не зрозуміло. При цьому Миколаївський університет веде підготовку бакалаврів по 5 галузям знань, 7 напрямкам і 16 спеціальностям, Одеський – по 6 галузям, 8 напрямкам і 15 спеціальностям, а Херсонський - по 7 галузям, 10 напрямкам і 17 спеціальностям. Херсонський аграрний університет веде своє літочислення із 1874 року, Одеський із 1918 року, а Миколаївському університету лише 20 років. Він, до речі, був певний час філією Одеського університету. При цьому в Миколаєві практично немає закладів аграрної науки, чого не скажеш про Одещину і Херсонщину, де роштановані, зокрема, всесвітньо відомі Асканія Нова та Інститут Таїрова.

Ще указом Царя Миколи I в 1844 році був заснований Уманський аграрний університет. Це унікальний науково-навчальний центр садівництва, розташований поруч із світовою перлиною садово-паркового мистецтва - Софіївським парком. Нині він стає філією Вінницького аграрного університету, якому ледь виповнилося 30 років. До цього університету

доєднується і відомий Кам'янець-Подільський аграрний університет.

Ще більше дивує об'єднання в Слобожанський ННВК п'яти вузів, зокрема, Полтавського і Сумського аграрних університетів. Дніпропетровський агроуніверситет може стати філією Мелітопольського аграрного університету. Житомирська агро-екологічна академія стає філією Білоцерківського аграрного університету. Якими критеріями користувались автори цієї реформи – незрозуміло. Як невідомо, що буде із землею та майном університетів, які стануть філіями.

Коли уважно вивчаєш запропоновану реформу та схему управління науково-навчальними-виробничими комплексами, то помічаєш дуже цікаві речі. Наприклад, пропонується управління і розпорядження всім майном і, головне, землею, передати якомусь хитрому управлінню навчально-наукових комплексів, засновниками і співзасновниками, якого будуть юридичні особи (сільськогосподарські підприємства) та іноземні партнери. Тобто вимальовується така картина – майно і земля від університетів плавно переходить до якогось ефемерного керівного органу. Про яку в цих умовах можна говорити якість освіти, автономію університету, академічні свободи, демократію, самоуправління і т.і. Де в світі успішно працює така схема?

У світі діють різні схеми функціонування аграрної освіти. У Франції, Нідерландах, Росії аграрні навчальні заклади підпорядковані аграрному відомству. В решті країн Європи та в США вони, як правило, є в складі великих університетів.

Який шлях обере Україна – залежить від багатьох чинників, зокрема від стратегії розвитку всього сільського господарства. Якщо воно буде таким, як нині, розрахованим лише на інтереси латифундистів, то більшість навчальних закладів будуть нікому не потрібними. Якщо ми візьмемо курс на комплексний розвиток і відродження села, високоефективне, наукоємне виробництво, переробні галузі, створення нових робочих місць, то тоді буде потреба в оновленні наукового, професійного забезпечення сільського господарства.

Згоден, що закривати очі на проблеми в українській освіті, зокрема аграрній не можна. Дублювання спеціальностей, випуск невитребуваних практикою фахівців, паралельне існування науково-дослідних установ Аграрної академії наук і університетів – це все є. Є міста, де діють по 2–3 агроуніверситети, є філії вузів, які не мають необхідної бази, кадрів. Але реформувати аграрну освіту без глибокого аналізу, стратегічного підходу, залучення науковців, громадськості, вироблення прозорих механізмів не можна. Інакше, складається стійке враження, що згадане реформування має на меті не стільки вирішення існуючих проблем, скільки організацію якогось новітнього «МММ» з метою позбавити майна і землі аграрні заклади. Цього допустити ніяк не можна ([Левий берег \(http://society.lb.ua/education/2012/03/15/141156_reforma_agrarnoi_osviti_7.html\)](http://society.lb.ua/education/2012/03/15/141156_reforma_agrarnoi_osviti_7.html)). – 15.03).

* * *

В Луганске ученые искали пути кооперации научного и промышленного потенциала области. В конференц-зале Восточноукраинского национального университета имени Владимира Даля состоялось выездное заседание областного комитета по экономическим реформам по вопросу «О роли и задачах науки в развитии экономики Луганской области».

Открывая заседание, председатель Луганской областной государственной администрации, председатель областного комитета по экономическим реформам В. Пристюк отметил, что выбор Далевского университета как базы для проведения мероприятия нельзя назвать случайным, ведь этот вуз является одним из самых крупных и развитых по многим показателям. Также он обозначил уровень и потенциал развития науки на Луганщине: «Наша вузовская подготовка специалистов находится на высоком уровне развития, что позволяет ученым плодотворно сотрудничать с предприятиями области в плане развития и внедрения новых технологий. У нас есть серьезный промышленный потенциал...».

В выездном заседании приняли участие члены областного комитета по экономическим реформам, ректоры и члены ректоратов вузов, ученые вузов и научных учреждений области, представители субъектов хозяйствования Луганщины.

«Можно выделить два компонента плодотворного развития научно-промышленного потенциала области – ученый высокого уровня и организационно-техническое обеспечение его работы, - подчеркнул ректор ВНУ им. В. Даля профессор А. Голубенко. Первый компонент можно подготовить, хотя это не легкая задача. Относительно второго компонента, то над этим нужно много работать». Также ученый отметил, что в Далевском университете подготовлен коллектив из 200 докторов наук и более 900 кандидатов наук, которые могут выполнить задачи любого уровня. Наиболее развитыми и перспективными направлениями научной деятельности университета, по мнению ректора, является химическая промышленность, энергетика, внедрение конструктивных разработок на производстве и выращивание монокристаллов.

Первый заместитель председателя Луганской областной государственной администрации Э. Лозовский отметил, что направления подготовки студентов должны формироваться по заказу предприятий, а не по государственному плану, что будет способствовать экономическому развитию области. Также он доложил о деятельности коммунального учреждения «Региональное агентство содействия инвестициям».

Председатель Луганской областной государственной администрации, председатель областного комитета по экономическим реформам В. Пристюк подчеркнул, что образовательная система Луганской области должна быть переформирована, а техническое направление – стать ведущим. Также он отметил, что Луганская областная государственная администрация планирует ввести именные стипендии для молодых ученых, организовать проведение студенческих конкурсов научных разработок. «Специальность, наука,

образование должны быть привязаны к конкретному предприятию области. Сейчас мы уже начинаем внедрять разработки наших ученых в практическую сферу. Это – лишь первые шаги, но главное, что мы обозначили направление», – завершил заседание и подвел итоги председатель Луганской областной госадминистрации (City News (<http://www.citynews.net.ua/news/18318-v-luganske-uchenye-iskali-puti-kooperacii-nauchnogo-i-promyshlennogo-potenciala-oblasti.htmlstartovala-shkolnaya-liga-posvyaschennaya-evro-2012.html>)). – 2012. – 16.03).

* * *

В Луганске ученые обсудили, как сделать украинский туризм лучше. Дискуссия проходит в рамках VII Международной научно-практической конференции «Туристическая индустрия: современное состояние и приоритеты развития» на базе Луганского национального университета.

Уже традиционно конференция проходила при организации кафедры туризма и гостиничного хозяйства Института торговли, обслуживающих технологий и туризма ЛНУ. Конференция объединила опытных ученых, студентов, магистрантов и аспирантов из Украины, России, Польши.

По словам ректора Луганского национального университета С. Савченко, в отрасли туризма мы сотрудничаем с такими странами, как Турция, США, налаживается сотрудничество с Грецией Там на базе современных гостиничных комплексов наши студенты специальности "Туризм", "Гостинично-ресторанное дело" уже не первый год проходят практику". На пленарном заседании доклады ученых были посвящены таким вопросам: влияние процессов глобализации на становление и развитие современного туризма (Л. Кнодель, г. Киев); особенности территориального распределения рекреационных потребностей городского населения Луганской области (С. Жерлицын, г. Луганск); проблемы обслуживания курорта Закопане железнодорожным транспортом (А. Сочувка, Польша); краеведческая компетентность специалистов отрасли туризма как необходимое условие их профессиональной подготовки (Г. Сорокина, г. Луганск) и др.

После пленарного заседания конференция продолжила работу по четырем секциям: подготовка будущих специалистов по туризму в Украине и за рубежом; экономические проблемы туристической отрасли; туристское ресурсоведение и развитие регионального туризма; туризм глазами студентов (Луганский Портал Тон (<http://www.top.lg.ua/news/?id=27194>)). – 2012. – 16.03).

Охорона здоров'я

Украинский изобретатель из Луганска М. Щербин создал слуховой аппарат в виде MP3-плеера. Новый слуховой аппарат в десятки раз

дешевле зарубіжних аналогів. Модель дуже проста – невелика коробочка з навушниками. По словам винахідника, низька собівартість апарату пояснюється тим, що використані звичайні деталі, які можна придбати в будь-якому радіомагазині.

Втім, апарат за своїми технічними характеристиками не поступає фірмовим слуховим апаратам. Однак винахід повинен пройти ще ряд клінічних досліджень (http://society.lb.ua/health/2012/03/22/142260_ukrainskiy_izobretatel_sozdal.html). – 2012. – 22.03).

Наука і влада

Кабінет Міністрів України призначив 98 студентам академічні стипендії уряду на 1 семестр 2011/2012 навчального року. Об цьому йдеться в розпорядженні Кабміну №128-р від 7 березня 2012 року.

Їх виплата буде здійснюватися в межах стипендіального фонду вищих навчальних закладів.

Нагадаємо, на 1 семестр 2010/2011 навчального року Кабмін призначив академічні стипендії 99 студентам.

В серпні 2001 року Кабмін утворив 100 академічних стипендій уряду студентам вишів і 35 аспірантам з метою підтримки найбільш талановитих серед них. При цьому Кабмін встановив, що стипендія виплачується студентам в розмірі 3,125 мінімальної стипендії студентів вишів III-IV рівня акредитації, аспірантам – 115% посадового окладу викладача-стажера (http://society.lb.ua/education/2012/03/16/141242_kabmin_naznachil_pravitelstvennie.html). – 2012. – 16.03).

* * *

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України 22–23 березня у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка провело Всеукраїнську науково-практичну конференцію “Свобода і Соборність як чинники національної ідеї України”.

Участь у заході взяли віце-прем'єр-міністр Р. Богатирьова, Міністр освіти і науки, молоді та спорту Д. Табачник, Президент Національної академії педагогічних наук України В. Кремень, Президент України (1991–1994 рр.) Л. Кравчук, Директор інституту національної пам'яті В. Солдатенко, науковці, ректори вищих навчальних закладів та інші.

Конференція була присвячена всебічному розгляду й обговоренню історичного досвіду боротьби нашого народу за свою соборність. Актуальність зазначеного заходу визначається невідкладністю завдань сучасного державотворення в Україні щодо консолідації української нації, всіх громадян, збереження територіальної цілісності держави, зміцнення

єдності регіонів. Територіальне, політичне, ідейне та культурне об'єднання українців – насущне завдання, яке ще належить розв'язати. Тому важливе значення для його розв'язання має вивчення історичного досвіду боротьби нашого народу за свою соборність.

Метою конференції є обґрунтування системи ідеологічних орієнтирів, які стали би надійним підґрунтям для об'єднання українського суспільства, формування спільних цінностей для різних його верств, соціальних прошарків, етнічних груп та конфесій.

Життєздатність сучасної демократії проявляється у її адаптації до динамічних соціокультурних змін без зламу існуючих базових соціальних цінностей та інститутів. Стабільність базових інститутів демократії та держави, наявність налагоджених механізмів сприйняття й реалізації прийнятих громадськістю нових перспективних концепцій народовладдя є важливою умовою консолідації українського суспільства.

Конференція складалась з двох пленарних засідань: “Свобода і Соборність як чинники національної ідеї України” та “Український проект” в дискретному ХХІ столітті”. Учасники працювали у секціях “Свобода і Соборність в українській історії”, “Модернізація – шлях до нової якості життя”, “Конституційний процес: втілення ідей демократії та республіканізму”, “Виховання, освіта і наука-джерела пасіонарності гуманітарного розвитку суспільства”, “Культура і полі етнічна спадщина України – відповідальність перед нацією”, “Національна безпека в умовах глобалізації: виклики та загрози”, “Гуманітарний розвиток України: проблеми, пріоритети та завдання”.

Також відбулася презентація книг: “Україна в революційну добу” (автор В.Ф.Солдатенко), “Нариси історії української революції 1917-1921 роки” (автор В.Ф. Верстюк) (*Делегація Чернігівщини взяла участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції “Свобода і Соборність як чинники національної ідеї України” // Чернігівський монітор*(<http://monitor.cn.ua/ua/politics/4116>). – 2012. – 26.03).

Проблеми інформатизації

Олександр Рябоконт,
мол. наук. співроб.
СІАЗ НБУВ

Маніпуляції масовою свідомістю у політичному сегменті соціальних мереж

У статті розглядаються основні принципи і форми функціонування політичного сегменту соціальних мереж, їх зростаючий вплив на суспільну свідомість і способи маніпулювання масовою свідомістю. Відзначається зростаюча потреба сучасного суспільства в отриманні ефективних механізмів по контролю та запобіганню

маніпулюючій діяльності деструктивних угруповань у соціальних мережах, а також актуалізується необхідність розвитку суспільних інститутів сприяння підвищенню інформаційної, правової та психологічної культури громадян.

Ключові слова: соціальні мережі, новітні медіа, маніпуляція масовою свідомістю, сугестія, психотехнології, інформаційна війна, блоги, політичний вплив.

Аналіз процесів, які відбуваються в сучасному інформаційному середовищі засвідчує зростання впливу Інтернету і соціальних мереж на масову свідомість. З огляду на це також зростає ризик використання їх можливостей і специфіки у цілях маніпуляції масовою свідомістю. Про небезпеку подальшого розвитку таких тенденцій свідчать події навколо відомого руху „Окупуї Уолл-Стріт” (Occupy Wall Street англ.) в Сполучених Штатах, організаційні моменти у протестних акціях в Іспанії і Греції, „арабська весна” у країнах Північної Африки і Близького Сходу, передвиборчі події в Російській Федерації, а також нещодавня протестна реакція українського сегменту мережі Інтернет у зв'язку з закриттям файлообмінника «EX.UA».

Інтернет відноситься дослідниками до „нових медіа” (newmedia англ.) [1] – термін, що поширився з середини 1990-х років і означав частину маркетингового поля задля поширення навчальних та розважальних програм на CD-носіях. Швидке і широке поширення Інтернету сприяло трансформації комунікаційних моделей від традиційної - «один для багатьох» до моделі, так званої, веб-комунікації - «багато для багатьох». На сьогодні термін «нові медіа» вживається у таких значеннях:

- всі цифрові медіа (Інтернет-видання, презентації на CD, комп'ютерні ігри та інше);

- соціальні мережі – це медіа, інформація в яких створюється переважно загальною аудиторією (сайти, Інтернет-форуми, блоги, чати, мережі LiveJournal, Facebook, Twitter та інше).

Аналіз „нових медіа” у розумінні соціальних мереж та їх маніпуляційних інструментів впливу на масову свідомість і є завданням даного дослідження.

Основні принципи і форми функціонування нових медіа в широкому розумінні, їх взаємодію з традиційними ЗМІ та вплив на масову свідомість передбачали і досліджували такі західні вчені як: Маршал Маклюен\Marshall McLuhan [2], Олвін Тофлер\Alvin Toffler [3], Джефрі Хеннінг\Jeffrey Henning і Клей Шірки\Clay Shirky [4], Деніел Дрезнер\Daniel Drezner і Генрі Фарелл\Henry Farrell [5] та інші. Значний внесок в наукові дослідження даної теми і розгляд зростаючого впливу нових медіа на суспільство зробили такі російські і українські всені як: В. Волохонський, О. Зайцева, М. Соколов та І. Стечкін [6], А. Єфремова [7], Г. Почепцов [8], Я. Любивий [9], В. Горовий [10], О. Левченко [11] та інші.

Сучасні глобальні тенденції наблизили той час, коли Інтернет стає основним генератором світових макротенденцій, сприяючи трансформації ціннісних орієнтирів людства та його соціальних структур. Прогнозоване ще в середині ХХ століття М. Маклюеном «глобальне село», своєрідний

інформаційний котел, сучасне суспільство частково вже отримало завдяки розвитку Інтернету. Закордонні та українські вчені сходяться на тому, що глобалізаційні процеси не оминули і традиційні медіа, адже процес комерціалізації радіо, телебачення та преси розвиває інстинкт споживацтва серед реципієнтів. Як на Заході, так і на пострадянському просторі зростають дискусії про таблоїдизацію як процес спрощення інформації, втрачання останньою ціннісних орієнтирів, зменшення аналітичної складової інформаційних матеріалів, переважання розважальних тенденцій.

О. Тофлер, попереджуючи в книзі «Футурошок» про наростання новизни і швидкості, які йдуть поруч зі зростаючим інформаційним вибухом, говорить про обмеженість людської психіки у сприйнятті всього масиву навколишньої інформації. Саме тому люди тяжіють до вступу в специфічні субкультурні групи-співтовариства. Постіндустріальне суспільство з його інтенсифікацією інформаційних і культурних співтовариств створює умови для „втечі” чималої кількості своїх громадян в ті або інші групи, які захищають рамками своїх простих, але завершених і цілісних світоглядів, від все наростаючого тиску зовнішньої інформації. Йдеться про особливу форму груповий психозахисту, яка може розглядатися як спроба конституціонально і культурно схожих індивідуумів спільно захиститися від розмиваючих традиційні цінності і дезорієнтуючих суспільство соціокультурних впливів.

Специфіку сучасної соціальної ситуації людського існування визначають такі чинники:

1. Існування сучасної людини в щільному інформаційній середовищі: агресія мас-медіа і безліч слабо контрольованих контактів.

2. Дезорієнтованість сучасників в умовах футурошоку (наростаючий обвал традиційних світотримаючих проблем — екологічна, демографічна, сексуальна, соціотропні та ін. революції в умовах інформаційного вибуху).

3. Атавізми холодної війни, які матеріалізуються в різних формах геополітичного протистояння та ідеологічної агресії.

4. Психологічна вразливість соціуму як передумова для його відкритості професійному маніпулюючому впливу і, навіть, тиску сугестії зацікавлених осіб і груп.

5. Неможливість повноцінного забезпечення обмеженого доступу до вузькопрофесійних психотехнологій в умовах інформаційної відкритості.

6. Економічна зацікавленість як основний мотив будь-яких організаторів маніпуляційного інформаційного впливу.

7. Масоване фінансування маніпулятивних заходів зацікавленими кампаніями.

8. Відсутність реально діючих загальносоціальних інститутів інформаційної профілактики.

В контексті всіх вищеназваних процесів та тенденцій розвитку новітніх медіа, особливої уваги потребують дослідження соціальних мереж і можливостей їх використання як інструментів і інформаційних каналів для маніпуляційного впливу на масову свідомість, та їх використання в сучасній інформаційній війні. Благородність інформаційної війни полягає у фактичній

відсутності жертв, беззбройному вирішенні питань, проте маніпуляційні ін'єкції інформації непомітно проникають у суспільну свідомість, примушуючи людей підсвідомо діяти за чітко спланованим кимось планом.

Інформаційну війну ведуть усі держави які є суб'єктами світової політики заради забезпечення реалізації власних інтересів сьогодні і у майбутньому. За словами відомого дослідника інформаційних впливів і технологій Г. Почепцова, країна, яка не створила власної моделі управління майбутнім, не може вважатися серйозним військовим супротивником чи економічним конкурентом, а власні інформаційні потоки країни є таким самим багатством, як і підземні надра.

Окрім того, слід звернути увагу і на специфіку функціонування інформаційного середовища з точки зору пануючого суспільно – політичного устрою країни. На думку українських дослідників засобів масової комунікації та соціальної психології, зокрема О. Левченко, сучасне демократичне суспільство, якщо бажає залишитися саме таким, змушене балансувати між двома (як мінімум) крайнощами: з одного боку, без свободи слова немає демократії, з іншого – існує небезпека використання свободи слова для маніпулювання масовою свідомістю.

З погляду соціальної науки маніпулювання масовою свідомістю – це система засобів ідеологічного й соціально-політичного впливу з метою зміни мислення й поведінки людей всупереч їхнім інтересам. При цьому люди часто не усвідомлюють, що їх світогляд, потреби та спосіб життя багато в чому залежать від тих, хто ними маніпулює. Виходячи з цього визначення, дослідник Я. Любивий у своїй праці «Сучасна масова свідомість: динаміка і тенденції» виділяє два основних види маніпуляції: оперативну маніпуляцію свідомістю й поведінкою людей та стратегічну маніпуляцію. Оперативна (або ситуаційна) маніпуляція полягає в тому, що, використовуючи вже наявні в свідомості людей цінності, потреби, стереотипи, звички, маніпулятор змушує їх сприймати ту або іншу суспільно значиму інформацію так, як йому вигідно, й спрямовує їхні дії у потрібне для себе русло.

Стратегічна маніпуляція полягає в тому, що протягом багатьох років в свідомості суспільства формуються ті цінності, потреби, ідеї, стереотипи, звички, які й самі по собі сприяють підтримці стабільності вигідного маніпуляторіві політичного й економічного ладу й можуть бути використані в оперативній маніпуляції, якщо з'явиться така потреба. У будь-якому випадку влада тісно пов'язана з інформацією і спирається на неї у власній діяльності.

Основними етапами ведення інформаційної війни є:

- дискредитація і усунення пасіонарно налаштованої частини еліти країни, яка не підіграє ідеям супротивника;
- провокація протиріч між групами різних поглядів, релігійного чи етнічного походження задля дестабілізації внутрішнього становища. При існуючій системі міжнародного права це дозволяє звинувачувати чинну владу в порушеннях фундаментальних прав людини і потім може стати виправданням для здійснення силової акції;

- коли внутрішня ситуація почала виходити з-під владного контролю – починається промоушен власної команди під загальним гаслом кампанії: “Всім – все!”, але, звичайно, пристосоване до особливостей кожної країни зокрема;

- прихід до влади. В залежності від попередньо проведеної роботи визначається наявністю чи відсутністю так званого «силового варіанту» за допомогою сторонніх сил.

Вищезгадана тактика ведення інформаційної війни є надзвичайно актуальною в контексті українського сьогодення. По-перше, завдяки діяльності як традиційних ЗМІ, так і нових ЗМК ми маємо масове гіперспоживацтво як одну з основних тенденцій життєдіяльності суспільства, яка проявляється у аморфності і невиразності громадянських структур. По-друге, певні частини суспільства у вигляді віртуальних груп-співтовариств завдяки злагодженому і дозованому механізму провокацій та маніпуляцій можуть стати деструктивним елементом для функціонування як загальносуспільного, так і державного механізмів.

Як відомо специфіка „нових медіа” полягає в тому, що вони надають можливість у спеціалізованому колі чи серед зацікавлених осіб обговорювати різноманітні теми, що стосуються як суспільства загалом, так і конкретної проблематики. Ще однією особливістю, яка суттєво відрізняє соціальні мережі від звичних нам медіа, є створення віртуальної особистості і ІТ-субкультур. Якщо у звичайних медіа (преса, радіо, телебачення) завжди є автор матеріалу, джерело інформації як фізичні і юридичні суб’єкти, то віртуальна особистість не є суб’єктом географічних кордонів, чи тим більше юридичних законів. Звісно при реєстрації адміністратори таких соціальних мереж отримують про комунікатора певні дані (найчастіше – це ІР-адреса, але не завжди – прізвище, ім’я, вид діяльності тощо). В більшості випадків дослідники схиляються до думки про компенсаторний характер такої поведінки в мережі Інтернет, як створення «віртуальної особистості». Остання являє собою в цьому випадку максимально керовану самопрезентацію, покликану компенсувати ті чи інші складності, які відчувають користувачем в реальній взаємодії.

В контексті створення і розвитку ІТ-субкультур цікавою є оприлюднена в 2009 році програма Держдепартаменту США „Ініціатива громадянського суспільства 2.0”, суть якої держсекретар Х. Клінтон описала так: „...вибудувані за мережевими принципами автономні співтовариства солідарних членів, озброєних цифровими технологіями, які покликані ефективно встановлювати власні правила життя, руйнуючи державну монополію на владу, інформацію і виховання громадян” [12].

Першою „ластівкою” цієї глобальної ініціативи в Україні можна вважати нещодавнє збурення Інтернет-спільноти, викликане подіями навколо закриття правоохоронними структурами і пізнішого поновлення діяльності українського файлообмінника EX.UA, коли були атаковані електронні ресурси державних органів влади та деяких політичних партій. Досліджуючи це явище, В. Горовий акцентує увагу на тому, що ІТ-субкультури в

сучасному суспільстві (як українському, так і глобальному) набувають певного самоусвідомлення, відчуття реальної сили і реальних можливостей Інтернет-впливу на владні структури і суспільство за рахунок освоєння передових електронних технологій, в той час коли традиційні системи правового забезпечення і державного контролю за їх виконанням значно відстали у цьому сенсі.

Структура звичайного суспільства виглядає відносно однорідною і рівномірно розподіленою: в єдиному часовому і просторовому середовищі є люди багаті і бідні, щасливі і нещасні, активні і ледачі, і всі вони, так чи інакше, змішані між собою. Перемішування це досягається в першу чергу тим, що у повсякденному житті ми взаємодіємо не тільки з тими людьми, з якими бажаємо, але також і з тими, з ким нам доводиться контактувати з інших, не залежних від нашого бажання, причин. Наприклад, в будь-якому традиційному колективі завжди будуть люди різних політичних переконань, на батьківські збори в школі прийдуть різні за соціальним статусом батьки і так далі. Як наслідок, навіть не дивлячись на природне бажання будь-якої людини вважати, що її сприйняття реальності і є самою реальністю, вона постійно знаходиться у взаємодії з людьми з іншим світосприйняттям, присутність яких не дозволяє їй замикатися у своїх переконаннях. В реальному житті будь-яка людина вимушена пропускати через себе альтернативні точки зору, бажає вона цього чи ні.

Іншим чином йде справа зі структурою суспільства у віртуальній реальності. Головною відмінністю є те, що порядок денний тут залежить тільки від самої людини і ні від кого більше. Тобто, якщо, наприклад, я захоплююся спортом, то я в основному читатиму групи про відповідний вид спорту. Якщо я маю певні політичні переконання і уподобання, то я шукатиму співтовариства інших людей, які розділятимуть мої переконання.. Тобто у віртуальній реальності людина переважно читатиме тільки те, що вона сама забажає, що вважає цікавим і близьким для себе. Це призводить до того, що віртуальні мережеві співтовариства стають абсолютно нерівномірними у фокусуванні уваги на ті чи інші факти і явища реальної дійсності, і їх оцінюванні. Прикладом цього може бути технологія комунікації і процес отримання інформації за допомогою сторінки в мережі Facebook: вся інформація „фільтрується” або власними інтересами користувача, або уподобаннями його друзів. Якщо користувач буде отримувати інформацію повністю або переважно тільки з цього джерела, то вона, звісно, буде повністю відповідати його світогляду, але така „самофільтрація” буде працювати не гірше тоталітарної цензури.

Крім того, чимала частина віртуальних мережевих співтовариств мають пірамідальну форму, на вершині якої знаходиться лідер (кілька лідерів). Лідер, як мінімум, спрямовує в певний бік діяльність всього співтовариства, координує його діяльність. Чим далі від вершини віртуальна піраміда все більше розширюється в горизонтальній площині за рахунок все більшої кількості новоприбулих зацікавлених користувачів, які потрапивши на гачок власної зацікавленості, починають постійно моніторити його блог, і чим далі,

тим більше починають сприймати будь-які події чи явища у заздалегідь визначеному коридорі, поза яким немов і не відбувається нічого значущого. Але як і чому вони спочатку „підсіли” на це? Завдяки методикам навіювання (сугестії: від лат. *suggestio* - навіювання) – голосова заборона, що з’явилась ще в біологічній природі передлюдей. Сугестором називають людину, яка маніпулює (навіює); сугерендом – об’єкт навіювання (адресат) [13].

Не секрет, що процес людського мислення ділиться на сфери свідомості і підсвідомого. Досить часто підсвідоме може виявлятися сильнішим за конструктивний розумовий процес. У людини, яка перебуває у нормальному врівноваженому стані підсвідоме знаходиться під пильним захистом її критичного мислення, і доки воно працює, людині неможливо безборонно щось навіяти. Але існує чимало психофізичних прийомів, завдяки яким можна дістати прямий доступ до підсвідомого людини всупереч її волі. Деякі методи дають короткочасний доступ на лічені секунди і хвилини, інші ж дозволяють тотально зруйнувати критичне мислення людини.

Розглянемо приклад короткочасного доступу до підсвідомого людини, який часто використовують цигани для виманювання грошей і коштовностей. Їх спосіб маніпулювання полягає в перевантаженні основних каналів сприйняття людини: яскравий одяг перенавантажує зоровий канал сприйняття, постійна і беззупинна балаканина перенавантажує слуховий канал, а постійні дотики до жертви перенавантажують кінестетичні канали. У результаті це виглядає, як своєрідна DDoS-атака на свідомість людини, розум якої судорожно намагається обробити масу поступаючої інформації, часто не справляється, і пропускає на підсвідомий рівень деструктивні команди: «віддай гроші, а то буде погано...», «віддай коштовності...» і т.д.

Але на просторах Інтернету і соціальних мереж, які стрімко політизуються, діють дещо інші прийоми, оскільки метою є більш довготривале підкорення свідомості людини.

Тут процес навіювання найчастіше складається з декількох етапів:

- 1) Блокування критичного сприйняття людини для безперепонного сприймання нею того, що хоче навіяти сугестор.
- 2) Навіювання необхідних маніпулятору думок – по суті «промивка мізків».
- 3) Вторинне навіювання – коли сам сугеренд починає ретранслювати навіювання оточуючим.

Етап 1:

Отже, наприклад, в соціальній мережі вже є початкове угруповання людей зі схожими переконаннями і спільними інтересами. Тому першим кроком є завоювання авторитету у даної цільової аудиторії, а ще краще і у максимальної кількості «нецільовиків».

Для досягнення цієї мети зацікавленою особою (групою) найчастіше використовується прийом «розриву шаблону» або «емоційна дестабілізація». Полягає він у тому, що людині підноситься певна неочікувана, але підтверджена безперечними фактами інформація, яка повністю ламає її звичне повсякденне мислення. Сприйняття такої інформації буквально

перевертає з ніг на голову реальність багатьох читачів, а початкове повідомлення (серія повідомлень) автора поста миттєво розлітається по новинним стрічках. З цієї миті автор-маніпулятор стає майже героєм, а критичне сприйняття всіх його подальших повідомлень читачами поступово знижується внаслідок завойованого авторитету.

Етап 2:

Оскільки підсвідомість цільового читача виявляється відкритою для маніпулятивного впливу, йому вже зовсім не обов'язково підбирати достовірні факти і демонструвати безліч документів. На цьому етапі все ще помітними є якість, адекватність дійсності і фактологічна підтвердженість запропонованої маніпулятором інформації, хоча і не в такій кількості, як раніше. Це робиться в першу чергу для запобігання швидкому відтоку адекватних читачів. Проте все частіше зустрічається неперевірена і недостовірна інформація. Крім того, серед різних читачів такого «авторитетного джерела» ропочинається чіткий розподіл за схемою «свій-чужий», а з часом відбувається і поступовий процес «відгороджування» лідера і «найближчого оточення» від навколишнього світу. Спроби об'єктивної критики сумнівних повідомлень починають зустрічати відсіч з боку новоявлених adeptів віртуальної «секти».

Етап 3.

Підвищена і сконцентрована увага до певних подій і явищ в блогах лідера і його оточення досягає критичного значення, що призводить до того, що розрив шаблону у випадкових читачів їхніх ресурсів починає відбуватися вже не під дією якоїсь шокуючої, але адекватної інформації, а через усвідомлення ними того факту, що «всі навколо вже в темі, а я один не знаю, що насправді відбувається», тобто під дією масованого тиску так званих «мережєвих хом'ячків».

По-перше, адекватні пости лідера (лідерів) мережевої групи вже практично не зустрічаються в масі чорного піару, спрямованого на подальше промивання мізків. По-друге, процес сектантського «відгороджування» досягає свого апогею – повідомлення і коментарі «хом'ячків» вже переважно вміщуються у короткі штаповані фрази (зрозумілі для «своїх»), а навіть найскромніша спроба конструктивної критики дій лідерів безапеляційно відкидається. По-третє, оскільки рівень «промитості мізків» оснрвної маси «хом'ячків» вже зашкалює, лідер (лідери) у власних інтересах починає активно застосовувати пряму підміну понять. По-четверте, найголовніше, вербування нових adeptів до віртуальної «секти» відбувається вже переважно самими adeptами, лідери лише стимулюють і схвалюють таку діяльність.

Взагалі внутрішньосупільний діалог в політичному сегменті українських соціальних мереж (маємо на увазі саме спілкування пересічних громадян, адже у соціальних мережах ми спостерігаємо лише за віртуальною особистістю) відбувається в контексті як історико-політичних, так і сучасних суспільно-політичних міфів. І така практика виявляється досить поширеною, не зважаючи на порівняно слабку розвиненість українського сегменту Інтернету і соціальних мереж. Дослідники Східно-Європейського інституту

розвитку в рамках протидії проявам расизму і ксенофобії виокремили так звану «мову ворожнечі» в соціальних мережах [14].

В даному випадку піддослідними соціальними мережами були форуми при таких інтернет-виданнях як: «Главред», «Кореспондент», «Українська правда», «Ура-інформ», «Телекритика». Відзначимо, що зазвичай на таких інтернет-форумах працюють модератори, які слідкують за темами обговорень, коментують їх, допомагають користувачам тематичним роз'ясненням, вводять певні обмеження проти вживання нецензурної лексики, висловлювань расистського характеру та ін. Але насправді ці заходи майже не дають суттєвого ефекту проти більш тонко організованої практики впливу на світосприйняття мас.

Проаналізувавши та узагальнивши теми соціальних новітніх медіа з погляду відвідуваності та кількості дописувачів, було виокремлено такі найбільш актуальні питання:

1. Мовне питання в Україні;
2. Сучасні взаємовідносини Україна – Росія і Україна – Європа.
3. Про приналежність визначних пам'яток історії та культури.
4. Неоднозначні історичні події, а також постаті української історії, здебільшого все що стосується представників українського націоналізму, а також вождів радянського періоду.
5. Панслов'янizm.

В контексті виокремлених тем прослідковується специфічна мова, своєрідний сленг ворожості. Для прикладу наведемо короткий словник Інтернет-жаргонізмів:

- „бандерлоги” – загальна назва населення Західної України;
- „Великий Укр” – зневажлива назва визначних представників української культури та еліти;
- „запроданець” – проросійськи налаштований громадянин України;
- „москаль”, „москалота” – росіянин за національністю, представник Сходу України,;
- „недоевропеец” – громадянин України з проєвропейським світоглядом;
- „оранжиroidи” – представники, або також прихильники так званих «помаранчевих» політичних сил;
- „свидомиты” – національно свідомі українці;
- „сволота” – член або прихильник ВО „Свобода”;
- „україножер”, „україноненависник” – вживається до визначення російського політичного істеблiшменту;
- „український протокацап” – так називають представників комуністичної та проросійських політичних сил;
- „хохломасони” - представники сучасної політичної еліти України;
- „шовіністичні забулдиги” – прихильники проросійського вектору зовнішньої політики і т.д.

На основі аналізу соціальних мереж вищезазначених видань, зроблено висновок, що віртуальна спільнота українських нових медіа майже не налаштована на взаєморозуміння і співпрацю задля вирішення важливих

суспільних і державних завдань, більше того, маніпуляціями і провокаціями майже заблоковано міжсуспільний діалог в даному секторі, що і призвело до утворення мови ворожнечі. Хоча, можливо, ця проблема може здаватися не надто актуальною, проте створені ідеологеми «образу ворога» у віртуальному секторі міжсуспільного діалогу мають великі можливості посісти значиме місце уже в секторі реальному. Актуальність суспільного, а також нормативного врегулювання певних видів діяльності соціальних мереж як новітнього засобу комунікації допоможе ліквідувати негативний вплив на суспільну свідомість, особливо молоді.

Виходячи зі сказаного вище відзначимо, що суспільство у його сучасному вигляді виявилось фактично не спроможним подолати об'єднані зусилля вузькоспеціальних психотехнологій і традиційних та новітніх мас-медіа, як комплексу інструментів для маніпулювання масовою свідомістю. Проблема законодавчої неврегульованості цих новітніх медіа створює абсолютну можливість для поширення технологій маніпуляції масовою свідомістю, і у даному випадку – свобода, на жаль, вже перетворюється на вседозволеність. В найближчий час таке суспільство ризикує перетворитися на конгломерат активно воюючих між собою локальних ідеологічних кланів, причому кожен з громадян може стати членом однієї з суспільних співтовариств, які будуть продовжувати боротьбу за думки і майно громадян. Зрозуміло, що про ефективність управління таким соціумом мову вести важко. В певному значенні це може бути названо ідеологічною феодалізацією, при якій будуть зруйновані і деформовані традиційні механізми ефективного управління людським суспільством.

Альтернативою такого роду суспільній міжусобиці може бути створення сучасного і дієвого державної системи моніторингу, оцінки і правового забезпечення діяльності і розвитку Інтернету та соціальних мереж, ефективного механізму запобігання активній діяльності будь-якого з деструктивних угруповань і їх впливу на суспільну свідомість. З іншого боку, необхідним чинником можна визначити розвиток соціального інституту професійних практиків позитивного інформаційного репрограмування, які сприятимуть підвищенню інформаційної, правової та психологічної культури громадян, без якої ніяка реально діюча демократія просто неможлива. Важливу роль у цьому процесі мають відіграти і бібліотеки як сучасні інформаційно-комунікаційні центри з підвищення культури і інформаційної грамотності громадянського суспільства. Проте, для ефективного виконання цих завдань в сучасних умовах бібліотекам необхідно одержати технологічні можливості для обробки масивів суспільнозначущої інформації (в тому числі і з новітніх джерел), розробити сучасні стратегії комплектування джерелами і освоїти передові технологічні напрацювання у сфері використання електронних інформаційних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Свободная энциклопедия Википедия [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Новые_медиа, свободный. Заглавие с экрана.
2. Маклюэн Г. М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека / Пер. с англ. В. Николаева; Закл. ст. М. Вавилова. – М.; Жуковский: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. – 464 с.
3. Тоффлер А. Футурошок. СПб.: Лань, 1997 – 412 с.
4. Washington ProFile [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.washprofile.org/ru/node/6666>, вільний. Заголовок з екрану.
5. The Power and Politics of Blogs / Daniel W. Drezner, Henry Farrell [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.utoronto.ca/%7Efarrell/blogpaperfinal.pdf>, вільний. Заголовок з екрану.
6. Материалы сборника «Личность и межличностное взаимодействие в сети Internet». Под ред. Волохонского В. Л., Зайцевой Ю. Е., Соколова М. М. СПб.: СПбГУ, 2007 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://volokhonsky.ru/internet/>, свободный. Заглавие с экрана.
7. Блоги как инструмент политической коммуникации / Ефремова А. // PR-технологии в информационном обществе: Материалы IV Всероссийской научно-практической конференции. Часть I. СПб.: СПбГУ, 2007 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.prpro.spb.ru/filez/sbornik2007part1.pdf>, свободный. Заглавие с экрана.
8. Почепцов Г. Україна та її інформаційне майбутнє [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/4474>, вільний. Заголовок з екрану.
9. Любимый Я. В. Сучасне масове свідомість: динаміка і тенденції розвитку / АН України, Ін-т філософії. – Київ: Наукова думка, 1993.
10. Горовий В. М. ІТ-субкультури в структурі сучасного суспільства. / В. М. Горовий – Україна: події, факти, коментарі. – 2012. – № 5
11. Левченко О. Масова політична свідомість перехідної доби: українські реалії та перспективи // Нова політика. – 1999. – №6. – С.20–22.
12. Менеджмент от и до [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://managementzone.ru/archives/479>, вільний. Заголовок з екрану.
13. Вільна енциклопедія Вікіпедія [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Сугестія>, вільний. Заголовок з екрану.
14. Методичні рекомендації з протидії проявам нетерпимості, ксенофобії та расизму [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.ucipr.kiev.ua/files/.../osce_recommendations_procuratura2011, вільний. Заголовок з екрану.